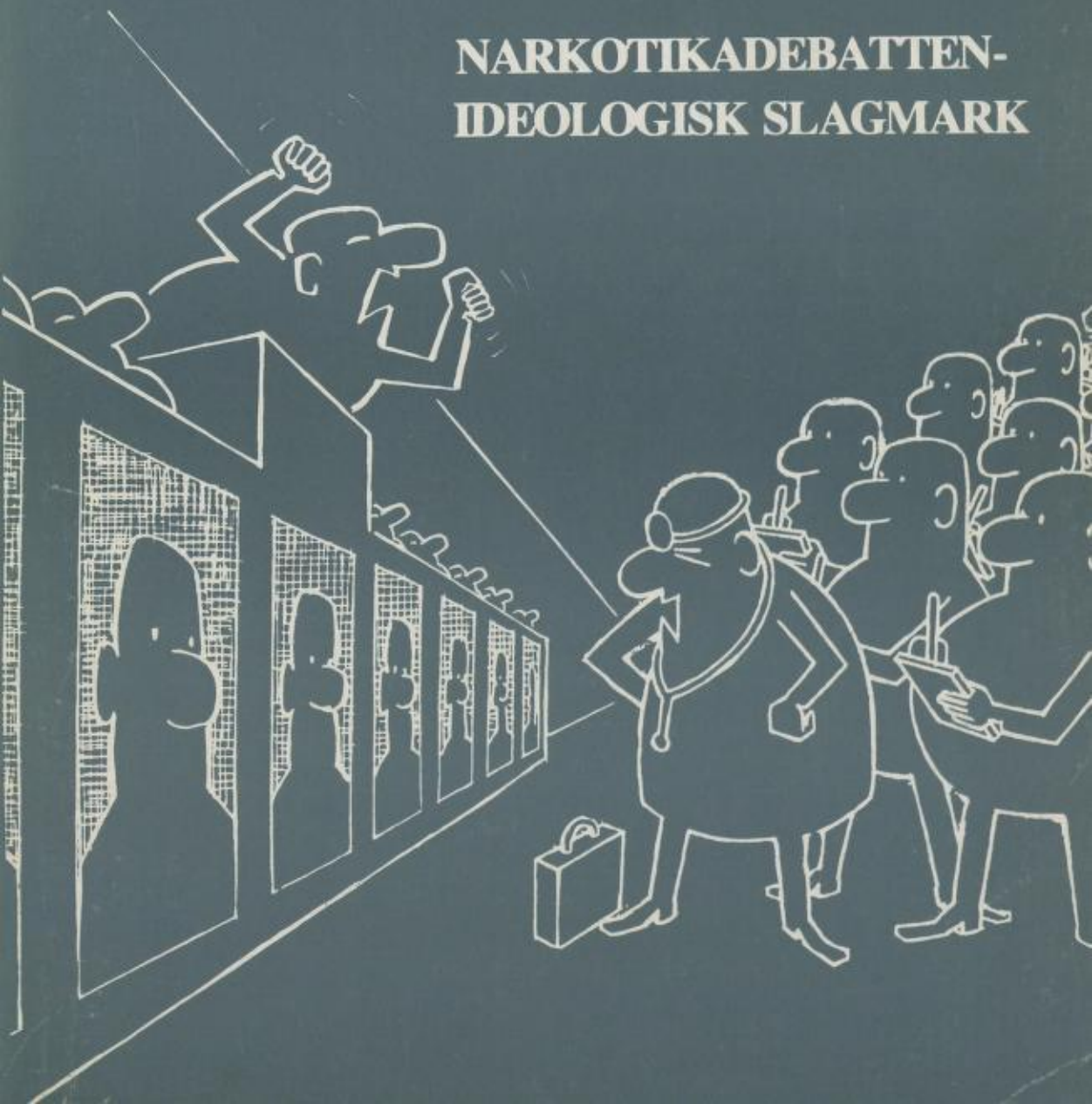

DYADE

Nr. 4-5 1982 (Dobbelnummer)

Løssalg kr. 30,-

**NARKOTIKADEBATTEN-
IDEOLOGISK SLAGMARK**

DYADE

Dyade drives på idealistisk basis. Ingen mottar økonomisk godtgjørelse for bidrag. Eventuelt overskudd går til organisasjonen Acems arbeide for menneskelig vekst.

Nr. 3/4 1982 14. årgang
Tidsskrift for kultur, filosofi,
psykologi, samfunn.

Utgitt av Dyade forlag med støtte fra
Norsk Kulturråd.

Adresse: Frimannsgt. 22, Oslo 1
Telefon: (02) 20 29 59
Postgiro: 2094 233

Utkommer med seks nummer i året.
Abonnement koster kr. 75,- og løper til
skriftlig oppsigelse foreligger. Etter-
trykk bare etter avtale med redak-
sjonen.

I redaksjonen: Carl Henrik
Grøndahl, Torbjørn Hobbøl
(ansv.), Are Holen og Anders
Lindseth.

Medredaktør i dette nummer:
Per Slaastuen.

I administrasjonen: Bibbi Juell
og Helen Tanner.

Dyade er trykket hos
S. Bern. Hegland, Flekkefjord.

I dette nummer:

Per Slaastuen: «Samfunnet har skylden»?	4
Allan Rubin: «Inget är som drogen»	22
Kari Høydahl og Per Slaastuen: Stoffmisbruk – et kjemisk traume. Om stoffmisbruk og psykoterapi.	28
Tord Østberg: Den nye ruskulturen	42
Per Slaastuen: Politiets innsatser – en trusel mot rettsikkerheten?	56
Torbjørn Hobbøl og Wiggo Smebye: Moralske narkonøtter	66

Narkotikadebatten – en ideologisk slagmark

Narkotika er ulykke for stadig flere – de som er på ødeleggelsens galei. Men stoffmisbruk er også for noen et festlig fyrverkeri i kjedelig og grå hverdag. Skadene er ikke så tydelig at man tvinges til å ta dem helt alvorlig. Mye som er gøy, er jo samtidig litt farlig.

*

Det er riktig: Narkotikabruk kan foregå, på ulikt vis. Hva vi forstår som en stoffmisbruker, er avhengig av hva vi velger å legge til grunn for definisjonen. Håkon Formo Berntsen, leder for Uteseksjonen i Oslo, gjør det slik i sin bok *Stoffmisbruk – myter og virkelighet* (1981): «... hvis vi med begrepet «misbruker» tar utgangspunkt i de ungdommene som ofte, men nødvendigvis ikke daglig, bruker rusmidlene som er i omløp (inkludert alkohol), og som samtidig er *uten arbeid* og med *svært utilfredstillende boligforhold*. Hvis vi i tillegg tar med *elendig helsetilstand, fattigdom, desperasjon og angst*, ja da får vi omtrent det riktige antallet» (min uth.). På den måten kommer han til et tall på ca. 500 i Oslo sentrum. Tallet er stort og vondt – i tillegg kommer drabantbyene og de gamle bydelene i Oslo. Allikevel vil de aller fleste stoffbrukende ungdommer som f.eks. lærere og fritidsledere kommer i kontakt med, ikke tilhøre denne gruppe misbrukere. De bor derimot hjemme hos foreldrene, følger opp skolen sånn noenlunde. Helsen er ok, fattigdommen og desperasjonen ikke påfallende. Narkotikaproblemet fortøner seg annerledes om man diskuterer ut fra Formo Berntsens definisjon eller ut fra en forestilling om at en hver flørt med narkotiske stoffer er uheldig. Det tankevekkende er: *Hvorfor* velger Formo Berntsen en definisjon som utelukker de fleste ungdommer med forhold til stoff?

Svaret er trolig å finne noen sider senere i boken hans. Han skriver: «Vi er ofte blitt beskyldt for å overdrive når vi beskriver den sosiale og helsemessige elendighet Uteseksjonens klientell lever i. Men vi overdriver ikke. (...) De fleste stoffmisbrukerne har vært utsatt for sterke påkjenninger i oppveksten». Blant Formo Berntsens misbrukere er det uten tvil stor overvekt av mennesker med meget belastet bakgrunn, de kommer fra miljøer med samfunnstapere og ressursvake. Han kjemper og argumenterer sterkt for at dette er hovedårsak til stoffmisbruk. Man aner det betyr svært mye for ham å ha rett.

Men erfaring og forskning viser at blant «vanlige» stoffbrukende ungdom, er de fleste uten påfallende vanskelig oppvekst og sosial bakgrunn. For gruppen generelt må man tilbakeføre misbruket til andre årsakssammenhenger. Formo Berntsen har altså valgt en definisjon som oppfylder hans grunnleggende hovedforklaring på stoffmisbruk. For å bli bekreftet trenger han misbrukere som totale tapere i oppvekst, skole og samfunn. Tanken er ikke lang til påstanden: Samfunnet har all skyld! Narkotikahelvets verste ofre fungerer følgelig som bevis og ideologisk bekreftelse på riktigheten av en politisk samfunnsanalyse. Hvis hovedpåstanden ikke hadde latt seg bevise, ja da måtte trolig Formo Berntsen ta sider ved sin politiske forståelse opp til vurdering. Han er med andre ord i fare for å miste klarsynet for den faktiske virkelighet, ved å sette teori og ideologi før erfaring.

Formo Berntsen er bare et eksempel i en opphetet debatt. Det kan virke som om diskusjonen om ulike typer behandling egentlig er ytre form for en grunnleggende ideologisk debatt om politisk syn og tro. Det ideologiske er imidlertid ofte kamouflert og utydelig, også for de stridende parter. Det kan være ikledd faglige forklaringer, det kan vise seg i utvalget av hvilke forskningsresultater man opplever som viktige osv.

Narkotikadebatten har neppe kunne vært stort annerledes til nå. Selv om problemet snart kan feire tyveårsdag, er det nytt. Dessuten er fenomenet svært uoversiktlig, med uklare årsakssammenhenger og vanskelig å forklare ut fra tilgjengelige analysemodeller. Tradisjonell psykologi og terapi overført på narkotikaproblematikk, fører ikke uten videre frem. Vanlige samfunnsanalysemodeller, er også tynne. Stoffbruk synes å ha sin egen dynamikk: Ruserfaringene legger seg inn i brukerens vilje og tankebaner sammen med personenes øvrige psykologiske fungering. Det skapes miljøer og adferd som er vanskelig å forstå.

Det skjer mye på narkotikafronten for tiden. Nye problemstillinger reises. Grupper og personer trekker seg tilbake fra sine tidligere meninger. Flere og flere opplever de gamle frontlinjer i debatten ikke lenger som holdbare og som egentlig ødeleggende for det viktige arbeidet. Det kan se ut som om narkotikadebatten i årene som kommer, vil kunne snus opp ned. Det blir viktig å oppgi dogmer og ikke ri kjepphester. Skal man ha håp om å løse problemet, er det mer å dra et lass sammen. Og lasset kan sikkert dras på mange vis. Artikler i dette nummer av Dyade reiser spørsmål og prøver å se litt nytt på fenomenet.

I tidligere nummer av Dyade – *Narkorus og sjelesjokk* (nr. 5/1980) – har vi behandlet stoffmisbruk og Acem-meditasjon. De to ting går dårlig sammen: Stoffmisbruk – også såkalt selskapsbruk – etterlater psykologiske «rester» som forsinker og vanskeliggjør menneskelig vekst stimulert av meditasjon. Dette tema skal vi la ligge i dette nummer. Bare slå fast at det synes som om et resultat av Acem-meditasjon praktisert regelmessig over tid, er holdning mot stoff. Denne holdning springer ikke ut av moralsk eller religiøs fordømmelse, heller er den ikke medisinsk eller primært sosialt begrunnet. Det er en slags økende intuisjon for det gode liv – sensitivitet for hva som gir bevissthetens dypere sider mulighet til å finne former i livspraksis. Den følsomhet som kan utvikles, har kroppslige og psykologiske sider som indirekte får konsekvenser for synet på samspill mellom mennesker – intimt og politisk.

Tobias Deibel

362.2

«Samfunnet har skylden?»

av Per Slaastuen

De siste par-tre årene har det pågått en intens debatt om mål og midler i narkotikapolitikken. Et av de sentrale stridsspørsmål er hva som er årsakene til narkotikaproblemer. Overforenklet kan det sies at enkelte hevder narkotikamisbruk har sine viktigste røtter i elendige samfunnsforhold – arbeidsløshet, bolignød, sosial fattigdom – mens andre legger hovedvekt på tilgang av narkotiske stoffer i samspill med sosial spredning av misbruksvaner.

I denne artikkelen drøfter psykolog Per Slaastuen hvorvidt det er historisk og forskningsmessig dekning for å hevde at narkotikamisbruk skyldes elendige samfunnsforhold.

Det moderne narkotikaproblem kom til Norge i midten av 60-årene og etablerte seg for alvor i overgangen fra 60-til 70-tall. Siden den gang har det vært god tone i narkotikapolitikken å hevde at misbruk av narkotiske stoffer hovedsaklig er et *symptom* på personlige eller sosiale konflikter – kalt symptomteorien. Lederen for Uteseksjonen i Oslo, Håkon Formo Berntsen, oppsummerer det slik i en dobbeltkronikk i Dagbladet i mars 82¹: «Stoffmisbruk har fra problemets fremvekst i midten av 60-årene vært vurdert som et sammensatt problem. Det dialektiske forholdet mellom det enkelte individs særegne problemer og de ytre, samfunnsmessige omgivelser har vært lagt til grunn for tilnærmingen til og rehabiliteringsarbeidet med disse unge. Stoffmisbruk har vært ansett som et varsel om at noe føles galt for den enkelte». Sosionom Vibeke Lohne, som tidligere

arbeidet ved Uteseksjonen i Oslo, nå ved Mentalhygienisk Rådgivningskontor, sier det slik i en artikkel i bladet «Stoffmisbruk» – organ for Sentralrådet for narkotikaproblemer – i februar 81²: «... på det samfunnsmessige plan må hovedansvaret for stoffproblemene ligge hos de ulike undertrykkende kreftene i samfunnet». Hun nevner arbeidsledighet, bolignød, sosial fattigdom, fremmedgjøring etcetera. Dette kaller hun «de samfunnsmessige forutsetninger for at vi har et stoffproblem».

I en nylig utkommet debattbok, «Den nye moralismen»³ redigert av Vibeke Lohne, Thomas Mathiesen og Anne-Lise Middelt-hon, hevdes sammenfallende synspunkter, dog med viktige presiseringer. Redaktørene skriver i en drøftelse av det de kaller «det kontekstuelle menneskesyn» – som er en utvidet utgave av symptomteorien – at sammenhengen mellom samfunnsforhold på den ene side og individuelle problemutslag på den annen ikke er entydig klarlagt, men at de anser en samfunnsforklarende modell som mest fruktbar å arbeide ut fra. De presiserer også at en samfunnsteori («det kontekstuelle menneskesyn») ikke må bortse fra menneskers egen handlekraft: «... (det er) viktig å presisere at det kontekstuelle menneskesyn understreker nettopp konteksten, helheten som mennesket inngår i. Og det innbefatter, vel og merke, menneskets egen handlekraft. (...) Dette moment, at handling og især felles handling inngår som en varierende dimensjon i den kontekstuelle eller helhetlige forståelsen, blir ofte oversett. Når dette skjer, fremstår den kontekstuelle forståelsen som deterministisk. Da blir den tilsvarende lett mål for kritikk, blant annet for å utelate verdier i menneskenes liv, og den blir ofte handlingslammende i sin virkning på menneskene» (s. 18–19).

Fra en krets som langt på vei er blitt oppfattet (hva enten det skyldes misforståelser eller at de selv har uttrykt seg upresist) som sosialdeterminister, er dette viktige nyanseringer. Forståelsesrammen åpner blant annet mulighetene for å forklare det velkjente forhold at mange mennesker med psykososiale konflikter *aldri* blir misbrukere, mens mennesker uten spesielle vanskeligheter faktisk blir det.

Forkjemperne for symptomteorien ser altså stoffmisbruk på et individuelt plan som utslag av psykiske konflikter, på et samfunnsmessig plan som resultat av mangeltilstander (bolignød, arbeidsløshet, sosial fattigdom etc). Disse synspunkter har meget

*En strid mellom de snille og de slemme.
Slik fremstilles motsetningene i narkotikadebatten i
boken «Den nye moralismen».
Det gjør det i alle fall enkelt å velge side.*

for seg. Erfaringer/forskning fra alle land som berøres av narkotikaproblemer, viser at det er mennesker som lever i en emosjonell og sosial fattigdom som rammes hardest av narkotika⁴, med andre ord grupper som ikke nyder godt av de beskyttelsesmekanismer som ligger i å tilhøre en stabil familie/nærmiljø, gå i skole, ha fast arbeide osv⁵. Innen nordisk narkotikaforskning er disse erfaringer bekreftet av blant andre Bergersen Lind 1974⁶, Stang 1976⁷, Ramstrøm 1978⁸, Vaglum 1979⁹ og Svensson 1980.¹⁰ Synspunktet er i og for seg nokså selvfølgelig. De som står svakest rustet, rammes ofte hardest av kriser, enten disse er

i form av infeksjonssykdommer, økonomiske nedgangstider eller rusmiddelepidermier.

Det er altså påvist *statistisk* sammenheng mellom sosiale og materielle vilkår på den ene side og hvem som går til grunne i narkotikamisbruk på den annen. Sagt anderledes – og enklere – de som lettest går til grunne i misbruk, er de som også på andre måter lever i en elendig livssituasjon (jf. Duckert & Lanesskog³). Spørsmålet blir imidlertid om man derfor kan trekke den konklusjon at elendige samfunnsforhold er årsak til stoffmisbruk. Og at stoffmisbruk kan forebygges og bekjempes ved å forbedre almenpolitiske forhold. Her oppstår uenighet. Kretsen rundt boken «Den nye moralismen» mener å kunne svare ja på disse spørsmål. En av redaktørene, professor Thomas Mathiesen, hevdet i en radiodebatt med professor Per Sundby (P2 mandag 8. nov – «Bokkafeen») at hvis samfunnsforholdene ble bedret, ville narkotikamisbruk avta eller forsvinne helt. Selv om synspunktene i og med «Den nye moralismen» er modifisert og nyansert, opprettholdes likefullt synet på stoffmisbruk som først og fremst *et symptom* på mangeltilstander i samfunnet.

HISTORISKE ERFARINGER

Hvis det er riktig at stoffmisbruk først og fremst skyldes mangeltilstander i samfunnet, skulle det bety at narkotikamisbruk skulle tilta i tider preget av økonomisk nedgang, trangt arbeidsmarked, bolignød og sosial fattigdom. Omvendt burde det avta i oppgangstider. Det betyr også at stoffmisbruk først og fremst burde finnes blant mennesker som er sosialt belastet, eller i alle fall være mest utbredt der. Internasjonalt burde stoffmisbruk være mere utbredt i fattige enn i rike land. La oss ta historien til hjelp, og se nærmere på om det finnes slik sammenheng.

Det moderne narkotikaproblem kom til Norge i midten av 60-tallet – på en økonomisk høykonjunktur. Det kom med hippiebevegelsen, og slo først rot blant intellektuelle: studenter, kunstnere, bohemer. Disse misbrukere hadde bolig, venner, utdanning og arbeid – de trengte hverken prostituere eller kriminalisere seg for å skaffe penger til stoff. Narkotikaen ble mis-

Er en materialistisk og fremmedgjort verden forklaringen på stoffmisbruk?

brukt og omsatt innen en engere krets, og smugling foregikk på rent privat basis. Narkotikamisbruk utgjorde ikke da et stort samfunnsproblem, selv om det nok førte til en del personlige tragedier.

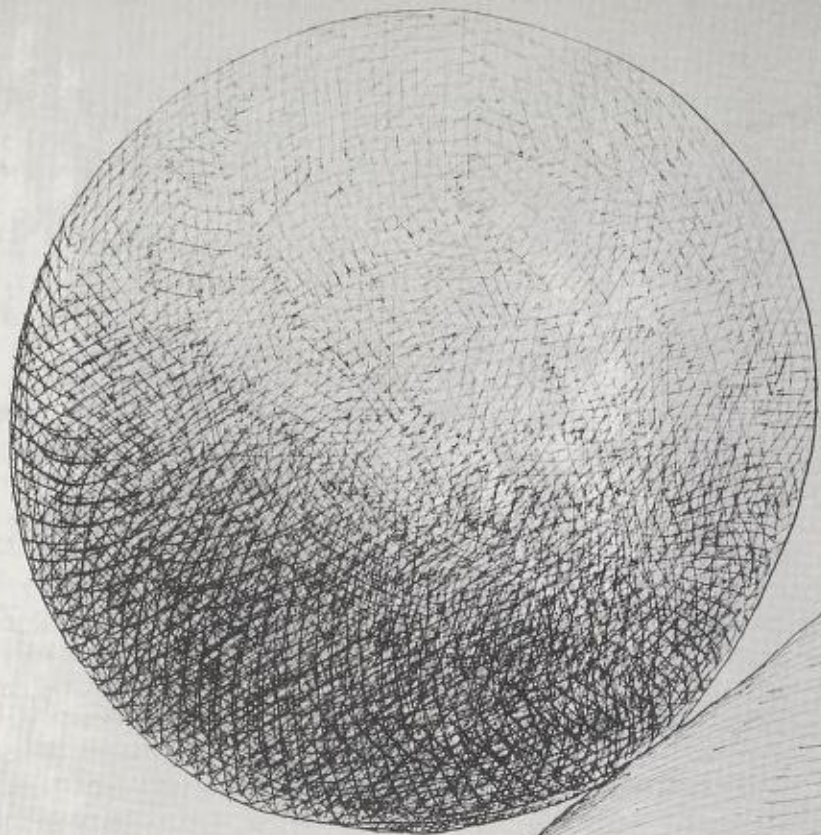
Etterhvert økte tilgangen av narkotika, og i overgangen til 70-tallet spredte misbruket seg til sosialt svakerestilte; skoletapere, arbeidsløse, sosialt ensomme, kriminelle, prostituerte, som enten i utgangspunktet var i en eller flere av disse situasjoner – eller som gjennom sitt stoffmisbruk kom dit. Det er når narkotikaen får feste i disse gruppene at samfunnet får et *opplevd* narkotikaproblem. Det er da misbruket med alle dets ringvirkninger i form av volds- og vinninggforbrytelser, barne- og ungdomsprostituasjon etc, blir *synlig*.

Men narkotikaen stopper hverken blant sosiale «avantgardister» eller blant utstøtte. Opp gjennom 70-årene og inn i 80-årene spredte narkotikaen seg også til andre, til det vi kan kalle ganske alminnelige mennesker. Hvor utbredt dette massemisbruket er her til lands, er vanskelig å ha sikre oppfatninger om, først og fremst fordi det er et skjult misbruk. Den årlige Osloundersøkelsen viser at omtrent 20 prosent av alle unge mellom 15 – 20 år i Oslo har prøvd narkotiske stoffer. Dette er imidlertid usikre tall all den tid det er selvrapportert misbruk. Bare 70 prosent besvarer spørreskjemaene, og undersøkelsene forteller lite om hvor mange av dem som prøver narkotika som glir over i sporadisk eller hyppig misbruk¹¹. Politiets beslagtall, utsagn fra misbrukere²⁷ og et alminnelig inntrykk gir signaler om at det ikke er ubetydelig.

Narkotikaproblemet debuterte altså, og etablerte seg, i en historisk epoke preget av økonomisk/materiell velstand, ikke av mangeltilstander. Arbeidsledigheten – som kretsen rundt boken «Den nye moralismen» tillegger vesentlig vekt – var minimal, under 2 prosent¹². Tidligere statsminister Einar Gerhardsen ser tilbake på perioden slik i et intervju¹³: «Vi trodde at menneskene ville bli mer harmoniske og tilfredse om vi fikk det tryggere økonomisk, men det har ikke gått slik. Selv om de fleste unge idag har det bedre materielt enn tidligere, er det alt i alt mer vold og ran, mer alkohol- og narkotikamisbruk enn noengang før».

USA

I USA, som er det vestlige land som har opplevd den mest omfattende misbruksepidemi,¹⁴ er denne tendens enda tydeligere. På tross av det økonomiske krakket i slutten av tyveårene, sank antall stoffmisbrukere til en tiendel fra 1923 til 1939 – fra en misbruker pr. 400 til en pr. 4000 innbyggere.¹⁵ Heroinistene var dessuten stort sett hvite og kinesiske borgere, ikke negre som vel levde i den verste fattigdom i USA, den gang som nå. Derimot i velstandsårene på 60- og 70-tallet, nærmere bestemt fra 1967–72, skjedde en femdobling av opiatmisbruket i USA, i tillegg til en eksplosiv økning i misbruk av cannabisstoffer,

Ensidig opptatthet av sosiale forhold som årsak til stoffmisbruk kan gjøre en blind for andre vesentlige sider ved problemet, f.eks. hvordan selve misbruket virker samfunnsødeleggende. Det er lett å forveksle årsak og virkning.

speedstoffer (amfetamin, kokain) og LSD.¹⁶ I dag, under tiltagende økonomiske krise, nedskjæringer på nesten alle samfunnsområder, stigende arbeidsløshet etc ser derimot stoffmisbruket i USA ut til å være på retur.¹⁷

INTERNASJONALT

Lignende mønstre sees i andre land. Hvem vil f.eks. hevde at samfunnsforholdene i Japan forverret seg så kraftig fra den annen verdenskrigs slutt frem til 1954 at det forklarer den amfetaminepidemien som da rammet landet (i 1954 regnet man med at 2 av Japans 100 millioner mennesker var tilfældighetsmisbrukere av amfetamin, at vel 600 000 var daglige misbrukere, hvorav omtrent halvparten sprøytemisbrukere)? Og at samfunnsforholdene ble så drastisk forbedret fra 1954 – 58 at det forklarer den bråe nedgang i misbruk som da skjedde?¹⁶

Var det almene samfunnsforhold som gjorde at antallet heroinister i England plutselig skjøt fart fra 1958 – 68 (antallet heroinister ble fordoblet hvert halvannet år i det tidsrom), for så plutselig å avta igjen?¹⁹. Kan generelle samfunnsforhold forklare at Sverige ble rammet av det moderne narkotikaproblem i midten av 50-tallet, de øvrige nordiske land først ti år senere?

*

Det ser ikke ut til å være noen systematisk sammenheng mellom arbeidsmarkedets struktur, boligmarked, sosial fattigdom, utdannelses- og fritidsmiljøer etcetera etcetera – det redaktørene av «Den nye moralismen» ser som «de samfunnsmessige forutsetninger for at vi har et stoffproblem» – på den ene side, og narkotikamisbruk på den annen. Hvis det overhode er noen systematikk, er den snarere at narkotikamisbruk tiltar i tidsepoker preget av materiell/økonomisk overflod, og avtar i andre. Den perioden hvor narkotikamisbruk her til lands økte sterkest, fra 1965 – 75, var arbeidsledigheten den laveste i dette århundre.¹²

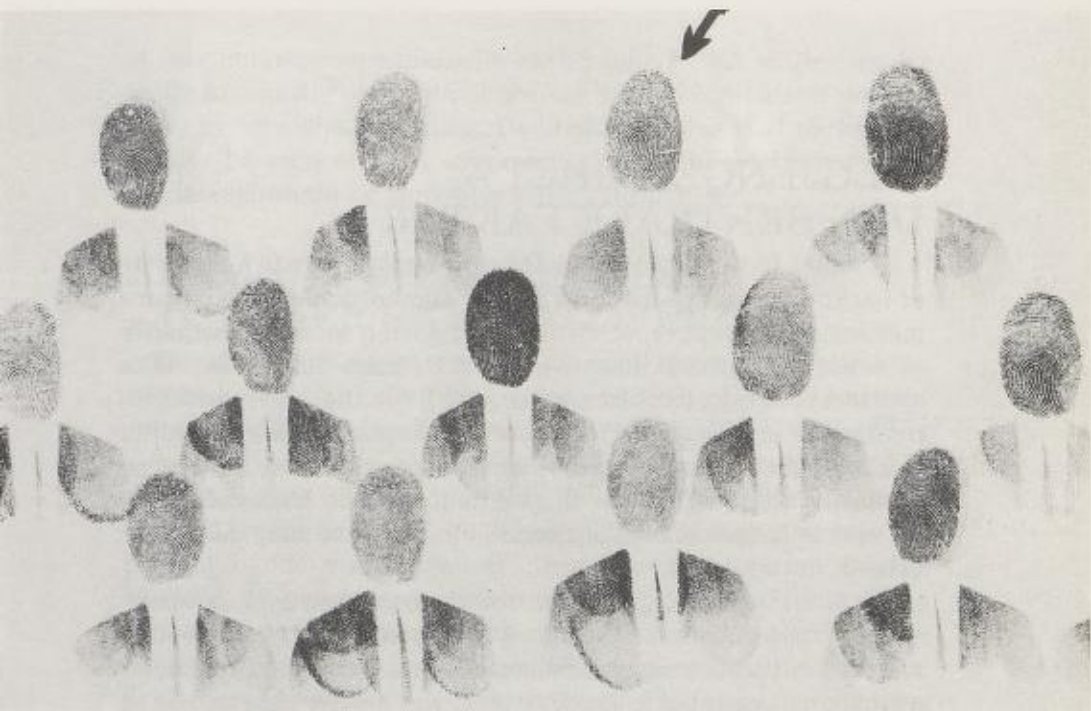
VITENSKAPELIG SLURV

På samfunnsmessig plan ser det ikke ut til å være dekning for å hevde at utbredelsen/omfanget av narkotikamisbruk varierer med samfunnsforholdenes elendighet. Hvis vi undersøker

den samme symptomteori på individuelt plan, er den da riktig? Er det stort sett mennesker med psykososiale konflikter som rammes av misbruk?

Psykolog Jan Lanesskog, som er faglig leder ved Statens klinikk for narkomane, hevder det. I en kronikk i Dagbladet i juli 82¹⁹ skriver han: «... i motsetning til alkoholskader som er jevnere spredd i befolkningen, tyder alle undersøkelser på at det ikke er riktig at stoffmisbruk «kan ramme alle». I sine begrunnelser for standpunktet refererer Lanesskog til erfaringer i forskning, utekontakters og behandling sinstitusjoners virksomhet uten å presisere nærmere. (Som referanser for samme standpunkt refererer Lanesskog & Duckert³ til bl.a. Bergersen Lind, Stang, Svensson etc.). Det er to kommentarer å knytte til hans påstand. Den første berører hvilke stoffmisbrukere hans erfaringer baserer seg på. I og med at alle Lanesskogs referanser har utspring i stoffmisbrukere som har vært innom helseapparatet, gir de lite grunnlag for å uttale seg om annet enn nettopp dem. Det er ellers et alment anerkjent forskningsprinsipp at man ikke uten videre kan slutte fra erfaringer gjort med et spesielt utvalg, til fenomenet i sin alminnelighet. For dem som er klienter i helsevesnet gjelder utvilsomt den hovedtendens som Lanesskog beskriver; «De har ofte barnehjemsbakgrunn, kommer fra splittede hjem eller hjem med enslige forsørgere og er gjerne preget av mangelfull eller brutt tilknytning til foreldre og andre voksne». Kort sagt: Ungdommer med vanskelige livsbetingelser, som også uten narkotikamisbruk ville hatt det problematisk. Spørsmålet er om disse misbrukere er representative for den *typiske* stoffmisbruker i samfunnet.

Sammenligner vi med rusmidlet alkohol – som Lanesskog gjør – ser man også der at hvis kriteriet for misbruk er hvem som blir *sosialt synlige* i uteliggermiljøer, i hjelpeapparatet eller som klientell i politiets register, viser det en overrepresentasjon av sosialt svakerestilte.¹³ Det er mennesker med vanskeligere oppvekst, mere sykdom, flere skilsmisser, flere psykiske lidelser etc enn andre alkoholmisbrukere. *Men*: de er *ikke* representative for storkonsumentene av alkohol i samfunnet!²⁰ Ser man derimot på organskader, som f.eks. leverschirroser, er det riktig som Lanesskog påpeker at disse er adskillig jevnere fordelt i befolkningen. Forskning viser sogar at det er de yrkesgrupper som

Spørsmålet er om den synlige, utpekte misbruker er den typiske jevne misbruker i samfunnet. Internasjonal forskning sier nei.

enten tjener mest eller har lettest tilgang på alkohol i sitt arbeide, som har den høyeste hyppighet av organskader.²¹

Det Lanesskog har *grunnlag* for å uttale seg om med bakgrunn i de erfaringene han henviser til, er hvilken situasjon de stoffmisbrukere er i, som kommer til hjelpeapparatet. Hvorvidt stoffmisbrukeres bakgrunn, situasjon etc ville se anderledes ut hvis man vurderte ut fra f. eks. organskader, vet vi lite om. Det er foreløpig gjennomført få grundige epidemiologiske undersøkelser her til lands med tanke på å kartlegge det reelle omfanget av narkotikamisbruk blant folk flest, og med tanke på å kartlegge misbruk ut fra andre kriterier enn de sosialpatologiske. Undersøkelser i andre vestlige land, som USA eller Italia, viser derimot samme mønster som for alkohol. De misbrukere som ender i helsevesenets hender, er *ikke* representative for misbrukerne ellers. Den *typiske* misbruker er ikke spesielt nevrotisk, er ikke uten utdannelser, er ikke arbeidsløs, er ikke uten familie, lever ikke under spesielt elendige livsvilkår.^{22,23}

TILGJENGELIGHET – DEN SENTRALE FAKTOR

Et annet forhold Lanesskog ikke tar hensyn til når han påstår at narkotikaskader – til forskjell fra alkoholskader – bare rammer sosiale utgrupper, er at tilgjengeligheten av de to rusmidler er svært ulik. Fordi han overser det, reiser han heller ikke spørsmål ved hvordan situasjonen vil bli om tilgjengeligheten av narkotiske stoffer øker. Den generelle tendens på dette området er klar: Dess større utbredelse av narkotika, dess flere misbruker narkotika og dess flere går til grunne i misbruk. Med andre ord: At narkotikamisbruk «kan ramme alle» er mer sant dess mere utbredt narkotika er.

Dr. Giorgio Bartolomucci, en internasjonal narkotikaekspert, hevder at dess større tilgang på narkotiske stoffer, dess mer nærmer misbruket seg misbruksmønsteret for *legale* rusmidler som alkohol og tobakk. Dr. Bartolomucci hevder også at når så skjer, er det ikke lenger mulig å skille mellom misbrukere med ulike psykiske, sosiale eller samfunnsmessige forutsetninger²² – da rammes mennesker uavhengig av psykososiale kjennetegn. Det er snarere misbruksvanene i omgangskretsen som avgjør hvem som blir misbruker eller ikke.

Begge disse synspunkter bekreftes i en forskningsstudie utført av den amerikanske sosiologen Bruce D. Johnsons.¹⁶ Johnsons undersøkte i begynnelsen av 70-tallet sannsynligheten for stoffmisbruk ut fra fem forhold: kjønn, religiøsitet, politiske sympatier, tobakksrøyking samt venner som misbrukte cannabis. Johnsons kunne – uten å kjenne til den enkeltes individuelle psykologi, livshistorie og aktuelle sosiale situasjon, nesten helt forutsi om en person var narkotikamisbruker eller ei. En religiøs, konservativ, amerikansk kvinne som ikke røykte tobakk og ikke hadde mange cannabisrøykende venner, hadde med 98 prosent sannsynlighet *aldri* røykt cannabis. En ikke-religiøs, politisk venstreorientert, tobakksrøykende mann med mange cannabisrøykende venner hadde med mer enn 99,5 prosent sannsynlighet selv røykt cannabis.

Andre amerikanske forskere, som Robins & Ratcliff²⁴ har vist

at selv langtkomne kriminelle narkomane i USA skiller seg fra andre kriminelle ved at de oftere har hatt en forholdsvis normal, tidlig personlighetsutvikling. De konkluderer med at narkomani ser ut til å være et av de avvik det ikke er mulig å forutsi ut fra barndomsforhold og skoletilpasning i tidlig alder.

ALKOHOL OG NARKOTIKA – GJELDER SAMME LOVER?

For alkohol er det påvist nær sammenheng mellom gjennomsnittskonsumet i et samfunn på den ene side, og antall storkonsumenter på den annen.²¹ For narkotika foreligger det studier som kan gi antydninger om – i alle fall for cannabisstoffene – at sammenhengen er enda tydeligere. Professor Gabriel G. Nahas²⁵ viser til en studie blant 15 000 amerikanske collegestudenter. 90 prosent hadde prøvd alkohol. Av disse var 6 prosent daglige brukere. 60 prosent av studentene hadde eksperimentert med cannabis. Av disse var vel tre ganger så mange, 18½ prosent daglige misbrukere. Undersøkelsen konkluderer med at faren for å bli sittende fast i misbruk, er større for cannabis enn for alkohol. Den antyder også det vi vet fra alkoholforskning, nemlig at det er en sammenheng mellom utbredelsen av et rusmiddel (tilgjengeligheten) og antallet som festner i misbruk (storkonsumenter). Tallene fra den amerikanske undersøkelsen *kan* tyde på at dette forholdstallet er høyere for cannabis enn for alkohol, eller sagt anderledes: de narkotiske stoffenes avhengighetsskapende evne er sterkere.

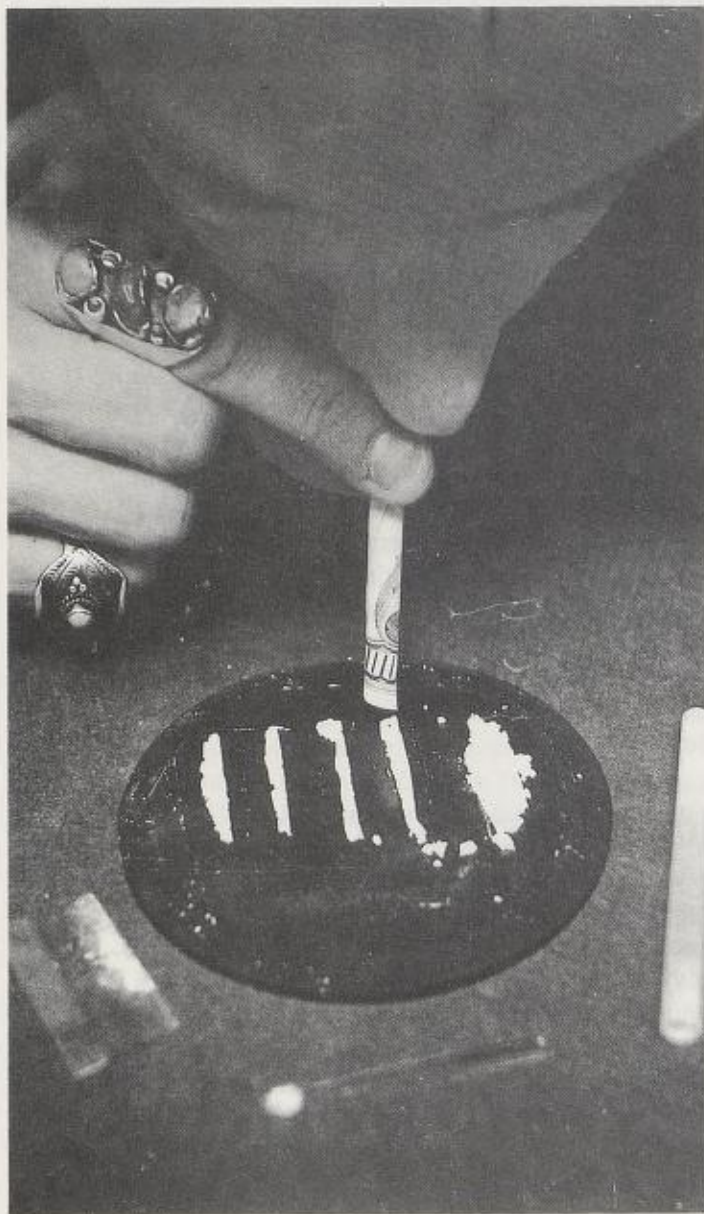
«RECREATIONAL HEROIN USE»

Andre undersøkelser, referert til av f.eks. dr. Robert Dupont,¹⁸ viser at sannsynligheten for å forsøke andre narkotiske stoffer øker hvis man eksperimenterer med ett av dem. Hvilket narkotikum som er inngangsstoff til en misbrukskarriere, er nok også mer tilfeldig enn hva man har trodd. Her til lands har det vært en almen oppfatning at hasjstoffene er mindre farlige i seg selv – og derfor kan brukes også av studenter, kunstnere etc – mens bruk av heroin, amfetamin og LSD fører lukt i undergangen. Det ser ut til å være dekning for å hevde at misbruksmønstre *snarere* bestemmes av tilgjengeligheten av stoffer, enn

COVER STORY

Cocaine: Middle Class High

The "all-American drug" has hit like a blizzard, with casualties rising

C17H21NO4. A derivative of Erythroxyton coca. Otherwise known as cocaine, coke, C. snow, blow, toot, leaf, flake, freeze, happy dust, nose candy, Peruvian, lady, white girl. A vegetable alkaloid derived from leaves of the coca plant. Origin: eastern slopes of the Andes mountains. Availability: Anywhere, U.S.A. Cost: \$2,200 per oz., five times the price of gold.

Whatever the price, by whatever name, cocaine is becoming the all-American drug. No longer is it a sinful secret of the moneyed elite, nor merely an elusive glitter of decadence in raffish society circles, as it seemed in decades past. No longer is it primarily an exotic and ballyhooed indulgence of high-gloss entrepreneurs, Hollywood types and high rollers, as it was only three or four years ago—the most conspicuous of consumptions, to be sniffed from the most chic of coffee tables through crisp, rolled-up \$100 bills. Today, in part precisely because it is such an emblem of wealth and status, coke is the drug of choice for perhaps millions of solid, conventional and often upwardly mobile citizens—lawyers, businessmen, students, government bureaucrats, politicians, policemen, secretaries, bankers, mechanics, real estate brokers, waitresses. Largely unchecked by law enforcement, a veritable blizzard of the white powder is blowing through the American middle class, and it is causing significant social and economic shifts no less than a disturbing drug problem.

Superficially, coke is a supremely beguiling and relatively risk-free drug—at least so its devotees innocently claim. A snort in each nostril and you're up and away for 30 minutes or so. Alert, witty and with it. No hangover. No physical addiction. No lung cancer. No holes in the arms or burned-out cells in the brain. Instead, drive, sparkle, energy. If it were not classified (incorrectly) by the Federal Government as a narcotic, and if it were legally distributed throughout the U.S. (as it was until 1906), cocaine might be the biggest advertiser on television. You can hear the commercials: *Endorsed by the great Dr. Sigmund Freud. The inspiration of poets, artists, inventors! You too can be inspired, thanks to a stimulant revered as sacred eight centuries ago by the great Inca civilization. Start each day right with Snowgurt or Flake Flakes. A little Leaf instead of lettuce for lunch. Toot Sweet, come the Happy Hour.*

av egenskaper ved dem. I misbruksmiljøer i veltilpassende kretser i Oslo opplyses at amfetamindrinken nå er like populær som hasjpipa, og at kokain på ingen måte har tapt status som «narkotikaens champange». I tillegg misbrukes fleinsopp og LSD. Det eneste rusmidlet man i disse kretser vegrer seg mot, er heroin. En grense settes også ved at man ikke bruker sprøyter, men drikker, spiser eller røyker stoffet.

I USA er situasjonen parallell. Også der er speedstoffene (amfetamin, kokain) mest populære etter cannabisstoffene (hasj, marihuana). Men det er lenge siden man begynte å avsløre det man kaller «recreational heroin use». Dr. Norman Zinberg³⁶ ved Harvard Medical School gjennomførte en 7-årig undersøkelse blant 200 heroinmisbrukere – 130 menn og 70 kvinner – som alle hadde misbrukt heroin minst en gang i måneden i minst tre år før de ble med i undersøkelsen. Blant misbrukerne var mennesker fra alle sosiale lag og yrkesgrupper. I alder var de fra slutten av 20-årene til midten av 60-årene. Dr. Zinbergs hovedkonklusjon var – i motsetning til hva vi er vant med å tro – at mange av heroinistene var istand til å kontrollere misbruket, opprettholde familieliv, jobbkarriere og sosial fasade på tross av misbruket. Blant dem han studerte, fant han mennesker som hadde vært heroinister i over 25 år.

Det er rimelig å hevde at hvilket forløp misbrukskarrieren får, i like stor grad ser ut til å ha med personlige forutsetninger og sosial situasjon å gjøre, som med egenskaper ved de narkotiske stoffer.

ET SKJULT FENOMEN

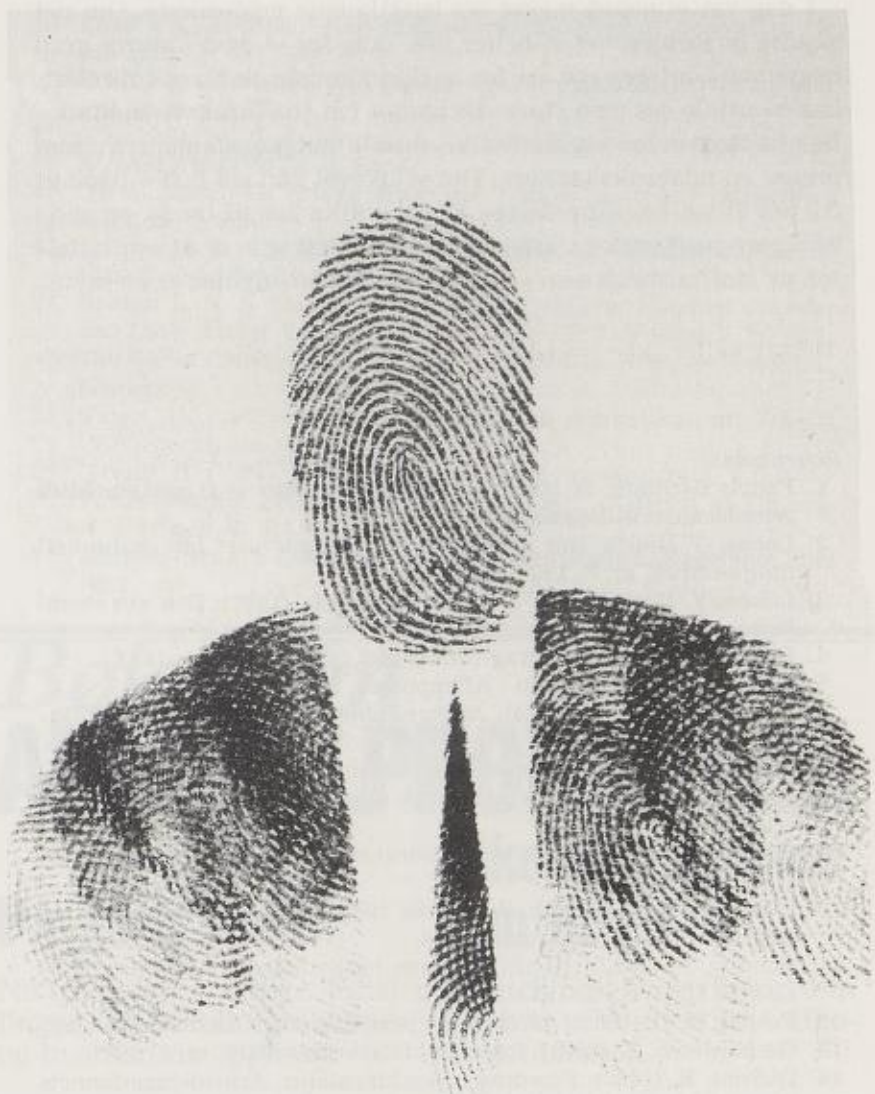
Det mest åpenbare ved narkotikaproblemet er at det langt på vei er et skjult fenomen. Det er vanskelig – før misbruket viser seg i sine mest ødeleggende konsekvenser – å ha sikre formening om dets utbredelse. De misbrukere som, kanskje vesentlig på grunn av sin elendige livssituasjon blir synlige, er bare toppen av isberget. De er «symptomet» på det utbredte skjulte misbruk blant folk flest. Først når det skjulte misbruket har pågått over tid, begynner utslagene å vise seg også blant andre enn sosialt svakerestilte. Når narkotikamisbruk har fått feste i et samfunn går en jevn strøm til grunne fra alle sosiale lag. Den viktigste forskjell mellom de misbrukere som i utgangspunktet

har det spesielt konfliktfyllt og de som ikke har det, er tiden det tar før skadene blir såpass fremtredende at de ikke lar seg skjule lenger. Sagt anderledes: er ens psykiske helse og sosiale situasjon god, er man i lengre tid istand til å skjule misbruket for omgivelsene – skadene fremtrer ofte på andre måter enn sosial misere; – som sløvhet, apati, luftveisirritasjoner eller irritabilitet. Den amerikanske forsker, dr. G. E. Powell jr.³⁶ kommenterer disse forholdene slik: «Mange «usynlige» misbrukere tar heroin (og andre narkotiske stoffer) en gang i måneden eller så. De kommer aldri til hospitalene eller til de psykiatriske sykehus. De tar heller ikke overdose, så de kommer heller ikke til medisinske akuttavdelinger. De kommer heller ikke i berøring med politi- eller rettsapparat, for de er lovlydige. Du ser dem heller aldri i gatene, for de bor godt i forstedene, har fast jobb, penger og venner. Og får de problemer, kan du være sikker på at de ender hos sine private psykoanalytikere og ikke i offentlige institusjoner».

SAMFUNNSTEORIENS BEGRENSNINGER

Over for disse misbrukere, som jeg tør påstå er de fleste også i vårt land (selv om epidemiologiforskningen på dette området foreløpig er mangelfull), mister symptomteoriene langt på vei sin forklaringsverdi. Den *typiske* misbruker er ikke uten arbeide, er ikke skoletaper eller sosial dropout, mangler ikke venner etcetera etcetera. Den typiske misbruker skiller seg fra gjennomsnittsmennesket kun ved å bruke narkotika. De alvorlige problemene personen har, skyldes ofte stoffmisbruket. For de aller fleste av disse misbrukere er narkotiske stoffer rusmidler de setter pris på for lystopplevelsen stoffene gir. Det er ikke nøden, men lysten som styrer deres misbruk. En del av dem er istand til å kontrollere forbruket enten det gjelder cannabis, speedstoffer eller heroin. De er også istand til å fortsette et «vanlig» liv på tross av de helseskader misbruket gir. Andre henfaller til hyppigere misbruk, mens noen – særlig mennesker som lever i vanskelige livssituasjoner – ender i langtømmet misbruk.

*

I Norge er den jevne misbruker foreløpig «uten ansikt». All forskning har konsentrert seg om de langtkomne.

I dag vet vi nokså meget om langtkomne misbrukere. Om det skjulte misbruket vet vi heller lite. Ikke før vi også i større grad begynner å interessere oss for narkotikamisbruk blant folk flest, kan vi uttale oss med større sikkerhet om stoffbrukens alminnelige konsekvenser og om hvilke sosiale inngangsfenomener som preger en misbrukskarriere. Det vi likevel kan slå fast – både ut fra det vi vet om utbredelsen av narkotika her til lands, og enda tydeligere med røtter i internasjonal forskning – er at oppfattelsen av stoffmisbruk som «filleproletariatets» ulykke, er en myte.

Referanser

1. Formo Berntsen, H (1982): Moralismens følger – et sosialpolitisk redselkabinett. *Dagbladet*, 9. mars 1982.
2. Lohne, V (1981): Har misbrukeren hovedansvaret for misbruket? *Stoffmisbruk*, nr. 3, 1981, side 7–9.
3. Lohne, V. Mathiesen, T & Middelthon, A.L. (1982): *Den nye moralismen*. Gyldendal Norsk Forlag, Oslo.
4. DuPont R (1982): Foredrag Universitet i Oslo, 18. mars 1982.
5. Bødal, K (1982): Intervju i *Aftenposten*, 19. november 1982.
6. Bergersen Lind, B (1974): *Narkotikakonflikten*. Universitetsforlaget.
7. Stang, H. J. (1976): *Ungdom i drift*. Universitetsforlaget.
8. Ramstrøm J. (1978): *Narkomani*. Årsaker og behandling. Universitetsforlaget.
9. Vaglum, P. (1979): *Unge stoffmisbrukere i et terapeutisk samfunn*. Universitetsforlaget.
10. Svensson, N. P. (1980): *Barn uten tilhørighet – om barnevern og stoffmisbruk*. Universitetsforlaget.
11. Sundby, P. (1982): Konfliktene om narkotikainformasjonen. *Tidsskriftet MOT*, nr. 2, 1982, side 2–3.
12. Fekjær, H. O. (1982): *Alkohol – et personlig valg?* Aschehoug forlag.
13. Gerhardesen, E. (1981): Intervju i *tidsskriftet MOT*, nr. 2, 1981.
14. DuPont, R. (1982): Foredrag i Samfunnssalen, Arbeidersamfunnets Plass 1, Oslo den 19. oktober 1982.
15. Harney, M. L. & Cross, J. C. (1961): *The Narcotic Officers Notebook*. Charles Thomas. Springfield. s. 276.
16. Bejerot, N. (1977): *Narkotika och narkomani*. Bonniers Forlag.
17. DuPont, R. (1982): «The american response to marijuana use». *Tidsskriftet MOT*, nr. 1, 1982.
18. Bewley, T. o.a. (1968): Morbidity and mortality from heroin dependence. Survey of heroin addicts known to Home Office. *Brit. Med. Journal* 725–729.

19. Lanesskog, J. (1982): Kan stoffmisbruk forebygges? *Dagbladet*, 15. juli 1982.
20. Edwards, G. et al (1977): Alcohol-related disabilities. *WHO Offset Publication No. 32*.
21. Clarck, P. M. S. & Kricha, L. J. (ed): *Medical Consequanses of Alcohol Abuse*. Wiley & Sons.
22. Bartolomucci, G. (1981): Hvor går Norge? Intervju i *tidsskriftet MOT*, nr. 1, 1981.
23. DuPont, R. (1982): Foredrag i Samfunnssalen, Arbeidersamfunnets Plass 1, Oslo den 19. oktober 1982.
24. Robins, L. N. & Ratcliff, K. S. (1980): Childhood Conduct disorder and Later Arrest. I Robins, L. N., Clayton, P. J. & King, J. W. (ed): *The Social Consequanses of Psychiatric Illness*. Brenner/Mazel Publishers.
25. Nahas, G. (1982): intervju i «*Alkohol & Narkotika*» nr. 7/8-81. CAN-Stockholm.
26. Gavzer, B. (1982): *Now the smart set are trying heroin*. I Sunday Times/Bangkok Post Service 10. januar 1982. (Referert til Zinberg, N. & Powell, G. E.).
27. Morgenstjerne, S (1982): Den kyniske liberalismen. *Dagbladet*, juni 1982.

Bøker om **ALKOHOLPROBLEMER**

På nært hold

Nærgående og ærlige fortellinger om alkoholproblemer og hvordan de oppleves.

ALLAN LUKS

Oversatt av Margrete Bratten.

Kr. 85,-

Alkoholproblemer kan løses

Aktuell bok av psykolog som går nye veier for å løse alkoholproblemer.

FANNY DUCKERT

Kr. 98,-

ASCHEHOUG

«Inget är som drogen»

av Allan Rubin

Nesten unntakslöst forklaras narkotikamisbruk som resultat av elendige samfunnsforhold. Det har mye for seg. De som faller på siden av samfunnet, lokkes mer enn andre til misbruk. Men det forholder seg også omvendt: Misbruk av narkotika fører til sosial elendighet. Et resultat blir kriminalitet, vold og destruktivitet. Med mindre vi er i stand til å stoppe rusepidemien, vil det bli vanskelig å skape et bedre samfunn. Allan Rubin er arkitekt og forfatter av boken «Inget är som drogen» som kom ut i Sverige forsommeren 1982. Hans synspunkter har vakt debatt, fordi de snur opp på vante forestillinger.

Helt plösligt är vi i Sverige omgivna av droger. Utan att vi egentligen har förstått hur det har gått till, finns de i dag i hela landet – t.o.m. på de mest avlägsna orter.

Och parallellt med drogerna har en rad nya kulturyttringar visat sig i ungdomskulturen. Mest påtageligt är då en tilltagande asocialitet med tendenser till våld av ett slag som inte skådats tidigare. Tillsammans med drogerna har följt mord, misshandel och destruktivitet. Men hur ser sambanden egentligen ut?

Nästen undantagslöst brukar expertisen förklara såväl våld som missbruk som konsekvenser av vårt «sjuka samhälle» – destruktiva handlingsmönster för dem som saknar hopp om en meningsfull framtid i en människofientlig omvärld. Och sakert är det ofta så. Mycket tyder på att de som saknar framtidstro och förankring i samhällets gemenskap i högre grad än andra lockas av droger. De stora missbrukargrupperna återfinns ju vid sidan om samhällsgemenskapen – i hippieflockar, i «knarkarkvartar» eller på anstalt för någon form av samhällsvård. Slut-satsen av dette tycks ha blivit given. De som stöts ut av ett omänskligt samhälle blir missbrukare. Det sjuka samhället är grundorsaken bakom det tilltagande missbruket.

Men det skulle också kunna förhålla sig omvänt. Drogen kanske skadar individens sociale förmåga och därmed tvingar fram desse livsformer utanför samhällets gemenskap. I så fall skulle i stället just missbruket i många fall vara orsaken bakom samhällsavståndstagande, asocialt beteende och våld. Kanske är det inte bara som experterna menar samhällets utstötning som leder till drogmissbruk. Kanske är det även omvänt – drogmissbruket har tvingat fram livsformen vid sidan om samhällsgemenskapen.

I den nyutkomna boken «Inget är som drogen» hävdar jag att det förhåller sig så. Detta innebär då samtidigt att mycket av den etablerade synen vad gäller sambanden mellan drogen och det «sjuka samhället» skulle bygga på felaktiga förutsättningar – på en förväxling av orsak och verkan. Allt för länge har det tilltagande drogmissbruket ensidigt förklarats som en konsekvens av det sjuka samhället. Det är hög tid att granska i vilken utsträckning just drogerna bidragit till att göra samhället sjukt.

Tills nu har det varit en allmänt spridd uppfattning i Sverige att hasch skulle vara en relativt oskyldig drog. Nu kommer uppvaknadet. I dag kommer allt fler rapporter som pekar åt samma håll: Hasch är inte alls som alkohol. Hasch kan personlighetsförändra! Haschruset kan föda nya tankar – ge förändrade tankebanor. Och med de drogframkallade nya tankarna följer förändrat beteende och val av nya livsformer.

Egentligen är inte heller detta något nytt. «Flumkulturen» har vi ju alla konfronterats med under de senare åren. «Flummandet» – med dragning åt mysticism och kosmologi, och samtidigt avståndstagande från samhällets gemenskap – skulle kunna ses som den livsform drogupplevelser lockar till.

En förklaring til denna drogens dramatiskt personlighetsförändrande effekt ser ut att finnas i drogrusets karaktär. Hasch ger nämligen inte bara en berusningens vällust. En kraftig dos kan även framkalla hallucinationer iblandt i kombination med känsla av viktlöshet och upplevelse av uppgående i kosmos. Och dessa upplevelser ser ut att kunna vera så överväldigande att de lever kvar i tankevärlden även efter det att ruset klingat av. De får därigenom en kvarstående påverkan på individen.

Man skulle nästan kunna dra en parallell med den religiösa frälsningsupplevelsen. Drogframkallade hallucinationer tycks – på liknande sätt som frälsning – kunne förändra personligheten.

Tankemönster – värderingar och beteenden förändras, och detta med kvarstående verkan.

Ser man tillbaka på tidigare kulturer där hasch nyttjats finner man också kopplingar mellan haschframkallade hallucinationer och den religiösa upplevelsen. Så har hasch nyttjats av orientalska präster, vilka tolkat rusets hallucinationer som en «gudskontakt». Liknande beskrivningar finner man från indiankulturen där den likaså hallucinationsframkallande peote-kaktusen använts med motsvarande resultat i samband med religiösa riter.

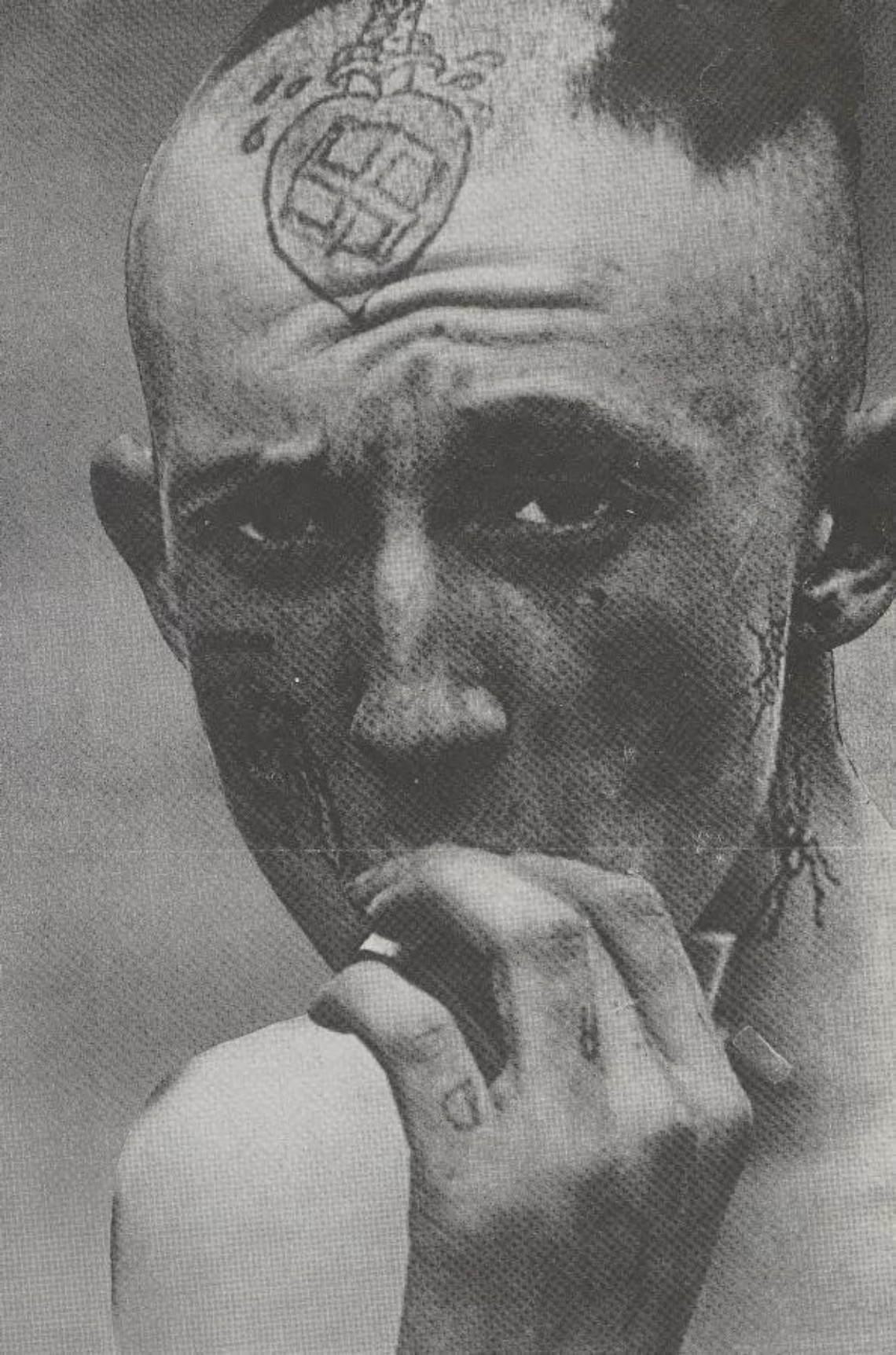
Nog borde dessa erfarenheter från tidigare kulturer inge respekt för drogen. Vad är det som säger att inte motsvarande djupa, personlighetspåverkande upplevelser även drabbar dagens ungdom när de experimenterar med hasch? Här skulle bli ett överraskande nyvaknade intresset för mysticism och kosmologi som man nu ser bland ungdomar i Sverige kunna få sin förklaring.

Men än mer oroande ter sig haschspridningen när man läser att samma drog – vid sidan om den religiösa användningen – även nyttjats i samband med fanatiska aggressionshandlingar. Så har blivit orientens Assasiner berusat sig med hasch inför sina barbariska härjningar i Syrien-Libanon på 11 – 12000-talen. Och motsvarande beskrivningar finns även från Afrika där krigare ansett att drogframkallade hallucinationer gett kontakt med vägledande krigiska andar.

Den drog som hos fridsamma präster lockat fram upplevelse med himmelsk gudskontakt – samma drog har hos den som redan tidigare varit kampinställd gett hetsande kontakt med «krigsguden» i individen. Drogen tycks alltså alternativt kunna ge helt motsatta upplevelser. Uppenbarligen har sinnesstämningen vid ingången i ruset varit avgörande för upplevelsens karaktär.

Vilken effekt ger då haschet när det nyttjas här – i dagens situation med klassmotsättningar, slagsmål om jobben och ångest inför upprustning och kärnkraftshot? Får även västerlandets ångestladdade och kampinställda ungdomar kontakt med sina hetsande krigiska andar av drogen? Finns här en förklaring till det tilltagande våldet?

I «Intet är som drogen» pekar jag på mycket som tyder på detta. Samtidigt ställs frågan: Slår drogen ut de spärrar som

håller vårt undermedvetna – och då även vårt kollektivt undermedvetna och våra drifter – på plats? Kan de båda alternativa upplevelseformer som rapporterats från andra kulturer – kärleksfull kosmisk gudskontakt eller hetsande kontakt med krigiska andar – vara ett tecken på att drogen separerar «ont» och «gott» inom individen. Lyfter drogen fram antingen livsdriften eller dödsdriften för att tala i Freuds termer?

Här skulle man kunna få en förklaring till den primitiva mystikfyllda livsbejakande livsform av hippiemodell – med närmast infödningsliknande vegeterande längs medelhavets stränder – som vuxit fram parallellt med drogspridningen. Och kanske även till den nu väcksande döds-kulturen bland punkare och skinheads där våldet tycks ta närmast rituella former.

Uppenbarligen är dock detta en kättersk tanke. Flera av dem som med politisk utgångspunkt arbetat mot droger har här i Sverige snabbt gått till motattcak. Man har då nevnat att boken skulle vara direkt politiskt farlig! Med det synsätt boken lanserar skulle ju ungdomens tilltagande våldstendenser och flykt från samhället till en del kunna förklarars som en drogskada inte enbart som en naturlig konsekvens av det kapitalistiska samhällets utsugning och förtryck. Därmed skulle ju något av tyngden i kritiken mot kapitalismen gå förlorad.

Men nog måste det vara farligt att ensidigt tolka följdverknin-garna av en psykiskt aktiv drog i politiska termer – även om det ger ett gott stöd för klasskampen. Drogproblematiken kommer aldrig bli begriplig om vi betraktar den i ekonomiska – politiska former. Visst måste vi alle arbeta för ett bättre och jämlikt samhälle – men den kampen ensam kan aldrig stoppa drogerna. Vi kan aldrig skapa ett samhälle så gott att ingen känner behov till kemisk flykt. Därför måste vi parallellt med kampen för det bättre samhället samtidigt bekämpa drogerna. Och frågan är om det inte är i den änden vi måste börja. *Droger i en ond tid som vår gör snabbt ont värre.*

616.89

Stoffmisbruk – et kjemisk traume

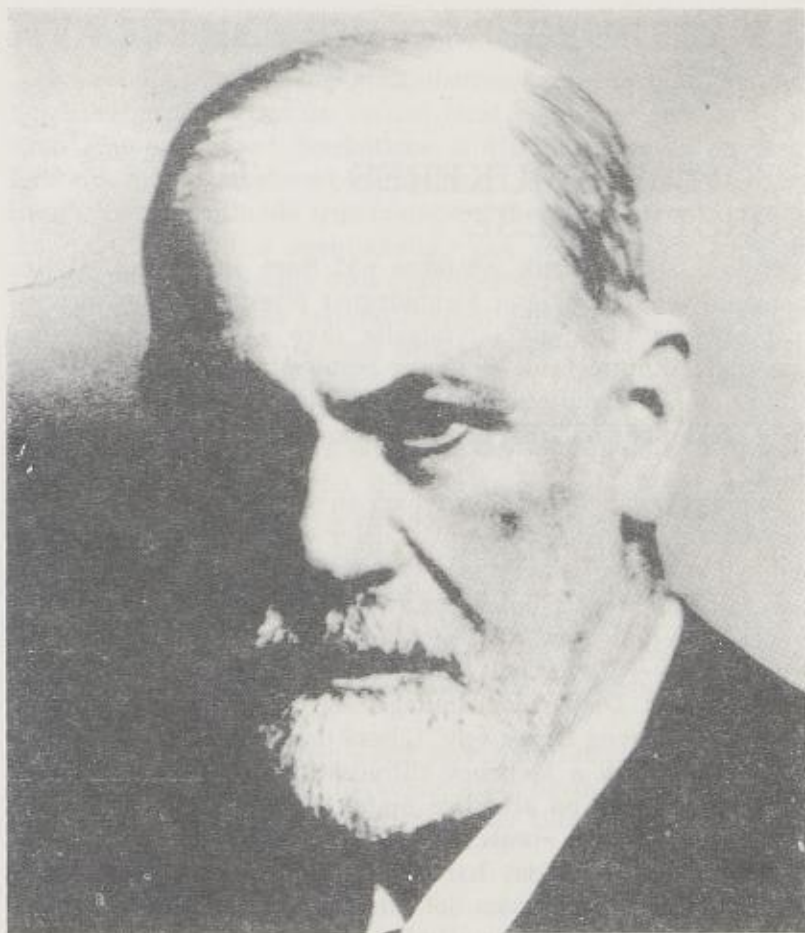
Om stoffmisbruk og psykoterapi

av Kari Høydahl og Per Slaastuen

Behandling av stoffmisbrukere har vist seg meget vanskelig. Få behandlingsmetoder synes å gi gode resultater. I denne artikkelen drøftes behandling av stoffmisbrukere i forhold til psykoterapi, for om mulig å undersøke hva grunnene til de dårlige behandlingsresultater kan være. Artikkelforfatterne konkluderer med at det på den ene side ser ut til at stoffmisbruk etterlater psykologiske rester som vanskeliggjør psykologisk bearbeidelse, på den annen med at stoffmisbruk kan bli en drivkraft i seg selv, mer uavhengig av misbrukerens psykologi.

Den vanligste forståelsesform som ligger til grunn for behandling av stoffmisbrukere, er den psykodynamiske. Psykodynamisk teori har røtter tilbake til Sigmund Freud, og hevder at det til grunn for psykiske symptomer – enten disse er angst, depresjon, tvangshandlinger eller alkohol- og stoffmisbruk – ligger psykiske konflikter formet i tidlige barneår. Denne forståelse av psykiske lidelser er den mest anvendte innen moderne psykologi, og gjennomsyrer det meste av vår forståelse av menneskelig adferd. I denne artikkelen vil vi benevne den *symptomteori*.

Behandlingsmetoder som bygger på symptomteori spenner fra

Sigmund Freud.

individualterapi til gruppeterapi, miljøterapi og såkalte terapeutiske samfunn. Vi skal studere *individuell psykoterapi*, som benytter metoden i mest rendyrket form. Forutsetningene misbrukerne må oppfylle for å nyttiggjøre seg psykoterapi, blir klarest uttrykt der, og det vil videre være enklest å drøfte hva ved stoffmisbruk som særlig gir grunnlag for å forstå de dårlige behandlingsresultatene ved individuell psykoterapi.

STOFFMISBRUKERES FORSTYRRELSE

Hva er stoffmisbruk symptom på? Sagt anderledes: Hvilke personlighetsforstyrrelser kjennetegner ofte mennesker med stoffproblemer? Det gis selvfølgelig ikke enkle svar på disse spørsmål. Stoffmisbruk kan være resultat av mange slags konflikter. Innen symptomteori er det likevel en viss enighet om fellestrekk i personlighet hos mennesker som blir misbrukere (jf. 1, 2).

Innen psykoanalytisk teori tenker en seg barnets utvikling delt inn i faser, avhengig av hvilke deler av kroppen som i ulike aldersperioder er den viktigste lystkilde: Den orale, den anale og den falliske. Man er enige om at stoffmisbruk skyldes forstyrrelser i den orale fase, da behov særlig dekkes gjennom munnen. I denne fase er barnet helt avhengig av omgivelsene for å få sine behov dekket. Det er da grunnlaget legges for barnets tillit/mistillit til verden og til seg selv. Likeså dannes barnets opplevelse av egen evne til å få behov tilfredsstillt. Er forholdet mellom foreldre og barn på alvorlige måter utilfredsstillende i denne aldersfase, kan den «orale karakter» bli resultatet. Den beskrives slik³: «... individet har kvar den samma känslomässiga förväntan på världen, som det lilla barnet har under det första levnadsåret. Han behöver alltså även som vuxen uppskattning för själva sin existens och vågar för exempel inte ge utlopp för sin aggressivitet på grunn av rädsla för at forlora den, som ger uppskattningen. Han har stora passiva behov för hjälp, stöd och näring från omgivningen. På grund av den passiva anpassningsformen är han också ytterst sårbar». I tillegg vil en slik person ofte være preget av sterk skyldfølelse som dels har røtter i en opplevelse av sterke krav fra omgivelsene, og dels er resultat av primitivt raseri mot de omgivelser som ikke umiddelbart tilfredsstiller hans eller hennes passivt krevende behov. Når det gjelder forhold til andre mennesker, mangler ofte grunnleggende tillit, og forhold er ofte konfliktfylte med særlig frykt for avvising hos misbrukeren.

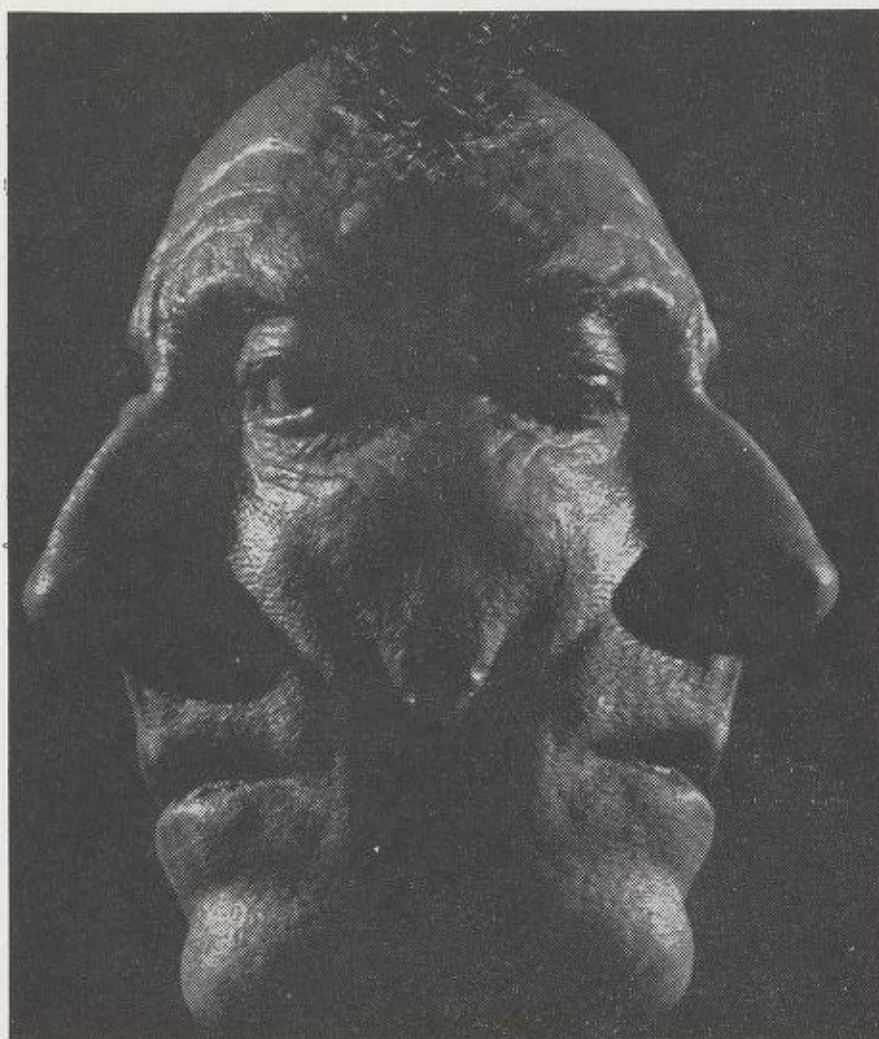
HVA TJENER STOFFMISBRUKET?

Hos en slik person tjener stoffmisbruk mange formål. Som hos det lille barnet betraktes verden først og fremst som kilde til egen lystopplevelse.⁴ Narkotiske stoffer blir derfor en slags lettvindt måte lystbehovet kan fylles på. Slike personer har også liten evne til å utholde frustrasjoner. Når behovene melder seg, må de tilfredsstilles øyeblikkelig,⁴ noe som er godt tilpasset virkningen av narkotika. Rus opphever hurtig spenningstilstander og gir umiddelbar behovstilfredsstillelse. En annen side ved dette er at stoffmisbruk også demper/beskytter mot opplevelse av angst, depresjon og psykisk smerte. Det utgjør «kjemisk forsvar»¹. Enkelte hevder også at stoffmisbruk er en måte å være aggressiv på. Ved å ødelegge seg selv gjennom misbruk, hevner en seg på, straffer dem en føler seg forsømt av.⁵ På tilsvarende måte kan det sees som selvdestruksjon, misbrukeren retter aggresjon mot seg selv i et langsomt selvmord.¹ Et siste formål stoffmisbruk kan tjene har ikke så mye med selve misbruket å gjøre, men mer med at misbruk nesten alltid foregår i gjenger. Ved å misbruke narkotika får man tilknytning til et miljø, og ritualene omkring stoffmisbruket og misbrukerlivet gir identitet.

De psykologiske behovene som styrer stoffmisbruket er derfor sammensatte. Med tanke på behandling, hevder symptomteoretikerne at man først og fremst må rette tiltakene mot å hjelpe misbrukerne med disse konfliktene^{1, 5, 3}.

KRITERIER FOR PSYKOTERAPI

Tidligere var psykodynamisk terapi forbeholdt mennesker som var istand til å opprettholde vanlig livsførsel, og med gode intellektuelle ressurser. De kravene man måtte oppfylle for å ha utbytte av behandlingen, var strenge. Det var bare de såkalte klassiske nevrotikere som kunne ha utbytte av metoden. Etterhvert som metoden er videreutviklet, har dette endret seg. I dag mener man å ha metoder som er tilpasset de fleste typer psykiske lidelser, også stoffmisbrukere.⁶ Likevel synes det å være noen grunnleggende betingelser som må fylles for å kunne nyttiggjøre seg slik behandling.⁷ Som eksempel kan nevnes evne til å *opple-*

Psykoterapi forutsetter evne til introspeksjon.

ve følelser, en viss evne til å *uttrykke* følelser, en viss evne til å kunne utholde *psykisk spenning*, en viss evne til *frustrasjons- og affekttoleranse* og en viss evne til å *utsette behovstilfredsstillelse*. Videre forutsettes at pasienten opplever symptomet som psykisk betinget, dvs som noe han eller hun kan gjøre noe for å forandre, samt en vilje til å gjøre aktiv innsats for dette.

Pasienten må oppleve symptomene plagsomme nok til at vedkommende ønsker å bli kvitt dem, med andre ord være villig til å gjøre sine psykologiske reaksjoner til gjenstand for bearbeidelse

(jfr. 6, 8, 9, 10). Uten å ta stilling til grad av motivasjon (den varierer hos alle som går i terapi), kreves også at pasienten møter noenlunde regelmessig til timene.

OPPFYLLES KRITERIENE?

Hvordan kan man forklare den erfaring at psykoterapi med stoffmisbrukere viser dårlige resultater?¹¹ Skyldes det at misbrukere ikke oppfyller de kriterier som stilles for å kunne nyttiggjøre seg psykoterapi? Selv om det understrekes av flere terapeuter^{1 12} at mennesker med slike personglighetsforstyrrelser som tidligere beskrevet, er vanskelige å behandle (også når de ikke er stoffmisbrukere), synes det ikke rimelig å hevde at dette alene forklarer de dårlige resultater med narkomane. Innen psykoanalytisk teori er det utviklet metoder også overfor slike tilstander.^{13 14} Vi skal ikke fordype oss i disse generelle psykoterapeutiske vanskeligheter, men studere nærmere hva ved *stoffmisbruk som symptom* som kan bidra til å belyse de dårlige behandlingsresultater.

Narkotisk rus er godt

Et kjennetegn ved symptomet stoffmisbruk som fremheves av mange (4, 15, 11, 1 o.a.), er at rus på en del måter er et *behagelig* symptom: narkotikamisbruk gir opplevelser misbrukeren liker. Som Rado¹⁶ har spissformulert det: «Pasienten lider ikke av sin «sykdom», han nyter den». Dette til forskjell fra andre psykiske symptomer som angst og depresjon som hovedsaklig er en plage for pasienten. Som blant andre professor Nils Bejerot¹⁷ har påpekt, fører dette ofte til at misbrukeren gjerne vil bli kvitt *komplikasjonene* til misbruket (som luftveisinfeksjoner, angst, paranoia), men *ikke* selve stoffmisbruket. Jan Ramstrøm¹ gir uttrykk for samme synspunkt når han skriver at en del stoffmisbrukere søker behandling «mere for å *understøtte* misbruket enn for å bryte det».

«Kjemisk forsvar»

Stoffmisbruk beskytter mot psykisk smerte.¹ Særlig heroinmisbrukere har et nærmest konstant kjemisk forsvar som demper deres uro, deres angst og deres mindreverdfølelser. Sagt på

annen måte fører stoffmisbruk til en fremmedgjøring overfor egen følelser, fantasier og kropp.¹⁸ Psykiateren Jarl Jørstad¹⁹ beskriver denne side ved stoffmisbruket slik: «Det er imidlertid en ting som vi erfarer både i den individuelle kontakt og psykoterapi med unge stoffmisbrukere, nemlig at de ofte har vanskelig for å kle egne følelser i ord. Ja, de har egentlig ikke kontakt med egne følelser og de probelmer som ligger bak stoffmisbruket. Noen av dem opplever ikke til å begynne med at de har problemer utover stoffmisbruket. Ansiktsuttrykk og mimikk kan illustrere denne manglende kontakt med egne følelser i sin «tomhet» eller uttrykksløshet. Det nytter da heller ikke å snakke med dem om slike ting som angst eller andre problemer. De må ofte møtes med mye mer alminnelige og konkrete former for samvær. Ofte først etter lang tids opphold og flere tilbakefall, kan de begynne å føle og uttrykke sin depresjon, sin angst og utrygghet i forhold til seg selv og andre mennesker. Noen ganger kan det skje i mer «dramatiske gjennombrudd», hvor også masken «sprekker» og noe av det som ligger bak av følelser kommer frem, samtidig som ansikt og mimikk blir levende». Andre terapeuter¹⁸ bekrefter samme erfaring, og hevder at det ofte ligger utenfor stoffmisbrukeres rekkevidde å arbeide med konfliktfylte følelser. Man må istedet lære dem å gjenkjenne «enkle» følelser som tristhet, glede og sinne i dagliglivets situasjoner. For en terapiform som i stor grad forutsetter evne til å kjenne på følelser, til å kunne verbalisere dem og integrere de opplevelser som vekkes i terapi,²⁰ er det på det rene at denne konsekvens av stoffmisbruk byr på hindringer. Rafael Aspelund¹⁸ mener dette aspektet for en del forklarer de dårlige behandlingsresultater ved psykoterapi, og ser den intense følelsesmobilisering som skjer ved enkelte behandlingskollektiver (f.eks. Phoenix House), som en forutsetning for psykoterapi.

Psykopatologi

Til forskjell fra andre psykiske symptomer skaper stoffmisbruk *i seg selv* alvorlige psykiske forstyrrelser. Abruzzi²¹ hevder som en av sine konklusjoner av forskning på personlighetsforandringer som følge av stoffmisbruk, at: «Det er mulig, hos personer uten forutgående psykopatologi, å ha psykotiske opplevelser som varer etter at misbruket er opphørt eller å ha tilbake-

vendende psykotiske episoder». I moderne narkotikaforskning heller man mer og mer til den oppfatning at narkotikamisbruk kan føre til psykoser også hos personer uten forutgående patologi.²² Dette gjelder for alle narkotiske stoffer. Szymanski²³ hevder som resultat av sine undersøkelser at personligheten dreies i psykotisk retning som følge av marihuanamisbruk (depersonalisering), og at dette kan bli en mer varig måte å oppleve verden. Bernhardson & Gunne²⁴ rapporterte allerede for ti år siden 46 tilfeller av hasjpsykoser, og professor Nils Bejerot²⁵ hevder at disse i visse tilfeller kan bli kroniske. Gabriel G. Nahas²⁶ gir denne beskrivelse av psykiske konsekvenser av hasjmisbruk: «Vanemessig hasjmisbruk leder til en generell svekkelse av psykiske funksjoner, et patologisk tankemønster som minner om paranoia, en fremskreden og kronisk passivitet, samt mangel på motivasjon».

Passiv livsholdning?

Mange forskere har vært opptatt av passiviteten, sløvheten og apatien som følger av langvarig stoffmisbruk. Den merkes i hverdagen i misbrukeres hang til dagdrivertilværelse, og i terapi i deres syn på hva som skal til for å løse egne livsproblemer. Glatt²⁷ drøfter dette fenomenet nærmere. Han spurte stoffmisbrukere hva de mente var den beste måten å hjelpe unge med misbruksproblemer. Ingen av de spurte kom med forslag som innebar egeninnsats. Hovedsynspunktene var at samfunnet måtte bli mindre materielt, mer tolerant overfor anderledes mennesker, gi bedre og mer støtte til de svake, og legalisere de kalte «milde stoffer», foruten bruk av f.eks. hypnose. Innledningsvis så vi at en slik passiv livsholdning også var karakteristisk for «den orale personlighet», men både Glatt og andre antyder at stoffmisbruk forsterker denne passivitet.

Mangelfull motivasjon – eller: stoffmisbrukerspesifikk ambivalens

De fleste som går i psykoterapi vil bli kjent med ambivalens til å forandre seg,⁷ man både vil og ikke vil. All behandling innebærer motstand i perioder, uttrykt som manglende engasjement i timene, forandring av avtaler, eventuell uteblivelse.²⁸ Denne ambivalens, med røtter i et forsvar mot ubehag, vil naturligvis også gjelde stoffmisbrukere. Ja, den vil hvis stoffmisbrukere

kjennetegnes av «orale forstyrrelser» være nettopp sterk hos dem. Men *i tillegg* vil stoffmisbrukere ha en spesifikk ambivalens som knytter seg til oppgivelsen av selve den narkotiske rus. Otto Fenichel⁴ hevder at det han kaller «the pharmacotoxic longing» – ruslengselen –, kan bli så dominerende at den overskygger alle andre behov og interesser i personens liv (s. 377). Kombinert med misbrukeres gjerne lave toleranse for motgang, nederlag og frustrasjon skaper dette en svært labil motivasjon som ofte fører til tilbakefall til stoffmisbruk, noe som i sin tur vanskeliggjør psykologisk bearbeidelse. Det betyr selvfølgelig *ikke* at terapi ikke lar seg gjennomføre. Motivasjon vil alltid variere under en terapeutisk prosess. Men det *kan* bety at stoffmisbruk skaper ytterligere vanskeligheter, med et dårligere behandlingsresultat som utgang.

KONTROLLERE MISBRUKET

På bakgrunn av drøftelsene synes det rimelig å kunne konkludere at *selve misbruket* (symptomet) spiller en viktig rolle i behandling av stoffmisbrukere. Dels gjennom den psykologiske betydning det har for misbrukeren, dels gjennom den avhengighet som oppstår til stoffet, dels gjennom at misbruket svekker forutsetningene for psykologisk bearbeidelse, og dels gjennom at misbruket i seg selv fører til psykopatologi. Det spørs om ikke det at nettopp selve misbruket spiller en så sentral rolle, aksentuerer noe av svakheten ved psykoterapi som behandlingsmetode. Den vanlige tilnærmingen er å arbeide med *bakenforliggende* psykologiske konflikter, og derigjennom også fjerne grunnlaget for det plagsomme symptom. Ved behandling av stoffmisbrukere vil dypere personlighetskonflikter til dels være utilgjengelig på grunn av stoffmisbruket, og som psykiateren Helge Waal²⁹ påpeker, det er ofte vanskelig å komme i et såvidt nært forhold til stoffmisbrukere at det kan skapes forutsetning for slik behandling.

Dette forklarer nok også hvorfor gruppe- og miljøterapeutiske tiltak, terapeutiske samfunn og behandlingskollektiver (som også kan basere seg på symptomterori) har bedre resultater å vise til enn hva tilfellet er ved individualterapi.³⁰ I slike be-

handlingstiltak har man større muligheter til å kontrollere selve misbruket, og i heldøgnsinstitusjoner kommer man misbrukerne tettere inn på livet i hverdagens gjøremål.

«FUNKSJONELL AUTONOMI»?

Professor Nils Bejerot²⁵ har lansert en hypotese om at det er et skille mellom de forhold som gjør at mennesker *blir* stoffmisbrukere og de forhold som gjør at de *fortsetter* å være det. Han hevder at stoffmisbruk, når avhengighet er utviklet, får en egedynamikk og blir en *drivkraft i seg selv*. For å tydeliggjøre hvordan han tenker seg dette, har han valgt en medisinsk analogi. Når han skal forklare at symptomet får sin egen autonomi, skriver han: «Symptom er en medisinsk betegnelse for sykdomstegn. Har man vondt nederst i høyre del av buken, kan det være et symptom på blindtarmbetennelse. Fjernes den syke blindtarmen, forsvinner selvfølgelig også symptomet. Helt anderledes er relasjonen mellom tobakksrøyking og lungekreft. Om en røker pådrar seg lungekreft, så er lungekreften *forårsaket* av tobakksrøyking, men om røkeren slutter å røke, har ikke dette noen innvirkning på kreften! *Den har utviklet seg til å bli en prosess i seg selv, med sin egen dynamikk*».

Bejerot har utviklet en slags biologisk teori, der han hevder det ved stoffmisbruk oppstår en «kunstig drift» i misbrukeren. Dette er et kontroversielt standpunkt som har vakt skarp kritikk. Men om en forkaster Bejerots *fortolkning*, er forsåvidt fenomenet velkjent fra dagliglivet, f.eks. hvis du i første omgang gjør et arbeide fordi du betales, mens det senere utvikler seg til en egeninteresse. Fenomenet kan også forklares innen psykodynamisk teori. Gordon W. Allport³¹ har utviklet et begrep han betegner «funksjonell autonomi». Det defineres slik: «... any acquired system of motivation in which the tensions involved are not of the same kind as the antecedent tensions from which the acquired system developed». Anvendt på stoffmisbruk: Når stoffmisbruket er etablert, utvikles en egedynamikk (autonomi) som er uavhengig av de personlige disposisjoner som engang ledet inn i misbruket (jf. 32). Eller sagt anderledes – og i Allports begreper: Stoffmisbruk er blitt et eget motivasjonssystem løsre-

vet fra det motivasjonssystem det engang sprang ut av. Hvilket innebærer skille mellom på den ene side *predisponerende faktorer* for stoffmisbruk, og på den annen side *opprettholdende faktorer*.

Ut fra behandlingssynspunkt er det særlig grunn til å ta denne hypotese opp til vurdering. Hvis den medfører riktighet betyr det at det ved stoffmisbruk *ikke* lenger er noen direkte sammenheng mellom personenes psykiske konflikter og symptomet (stoffmisbruk). Følgelig kan man heller ikke uten videre behandle stoffmisbruk ved å behandle de bakenforliggende konflikter, fordi – for å si det billedlig – de er tannhjul som ikke lenger griper inn i hverandre.

KONKLUSJON

Psykoterapi ved stoffmisbruk medfører betydelige vanskeligheter. Selv om også den typiske patologi som ligger til grunn for stoffmisbruk representerer utfordrende psykoterapeutiske oppgaver (jf. 12), så synes det å være deknning for å hevde at selve stoffmisbruket medfører de største hindringer for vellykket behandling. Dette gir på ingen måte grunnlag for å hevde at symptomteoretisk behandling er uegnet overfor stoffmisbrukere. En grundigere psykologisk bearbeidelse forutsetter nettopp den psykoterapeutiske kunnskap som denne teori forvalter. Men det synes å være liten tvil om at selve symptomet – stoffmisbruket – har vært viet for liten oppmerksomhet som selvstendig fenomen. Følgelig har man også viet for liten oppmerksomhet til å utvikle metoder som kan bringe stoffmisbruket under kontroll eller til opphør, noe som ser ut til å være en forutsetning for psykoterapeutisk bearbeidelse.^{4 18 11}

Referanser

1. Ramstrøm, J. (1978): *Narkomani. Årsaker og behandling*. Universitetsforlaget, Oslo–Bergen–Tromsø.
2. Bertling, U. (1975): *Behandlingsarbeite med ungdomar i City*. Psykologeksamenoppsats. Stockholm, Pedagogiske Institutionen.
3. Thelander, A. (1979): *Hasslakollektivet*. Tryckeri ab Norden, Malmö.

4. Fenichel, O. (1946): *The Psychoanalytic Theory of Neurosis*. Routledge & Keagan Paul, London.
5. Rasmussen, R. W. (1976): *Drug Addiction: An Acting Out Problem*. I Abt & Weissman (Ed.), *Acting Out 1976*, Jason Aronson, Inc. New York.
6. Killingmo, B. (1980): *Rorschachmetode og psykoterapi*. Universitetsforlaget, Oslo, Bergen, Tromsø.
7. Drageset, M. & Slaastuen, P. (1981): *Vurdering av pasienter med henblikk på avgrenset terapi i poliklinikk*. Hovedoppgave psykologisk Institutt, Universitetet i Oslo.
8. Husby, R. (1980): *Indikasjoner for korttidsterapi*. Et evaluerings-skjema. Stensil. Universitetets Psykiatriske klinikk, Vinderen.
9. Malan, D. H. (1979): *Individual Psychotherapy and the Science of Psychodynamics*. Butterworths, London-Boston-Sydney-Wellington-Durban-Toronto.
11. Harding, G. (1975): *Psychotherapy in the Treatment of Drug Dependence. A survey of the scientific literature*. I Bostrom, H., Larsson, T. & Ljungstedt, N. (Ed.): *Drug Dependence - Treatment and Evaluation*. Skandia International Symposia, 1975. Almquist & Wiksell International, Stockholm.
12. Grønseth, R. (1971): Ego-støttende psykoterapi. I Alnæs, R. & Johnsen, G. (Ed.): *Psykoterapi III*. Fabritius & Sønners Forlag, Oslo.
13. Blanck, G. & R. (1974): *Borderline - teori och behandling*. Columbia University Press. (svensk utg.)
14. Kernberg, O. (1975): *Borderline Conditions and Pathological Narcissism*. Jason Arons Inc. New York.
16. Rado, S. (1963): Fighting narcotic bondage and other forms of narcotic disorders. *Comp Psych 4*: side 160-67. Ref. i Bejerot, N.: *Narkotika och narkomani* (se denne).
18. Aspelund, R. (1981): *Rapport vedrørende Phoenix House*. Stensil, Ungdomsteamet, Gaustad Sykehus, Oslo.
19. Jørstad, J. (1972): Tvang og frivillighet. Noen refleksjoner om motiveringsprosess og holdninger i behandling av unge stoffmisbrukere. *Tidsskrift for Norsk Lægeforening*, 92: side 2324-30.
20. Vaglun, P. (1979): *Unge stoffmisbrukere i et terapeutisk samfunn*. Universitetsforlaget, Oslo-Bergen-Tromsø.
21. Abruzzi, W. (1975): Drug-induced psychoses... or schizoprenia? *The American Journal of psychoanalysis*- 35:side 329-42.
22. Engstrøm, A. (1982): Skader av hasjmisbruk. «*Alkohol och narkotika*» nr. 7/8-81, Stockholm.
23. Szymanski, H. V. (1981): Prolonged Depersonalization After Marijuana Use. *AM J Psychiatri* 138: side 231-33.
24. Bernhardson, G. & Gunne, L. M. (1972): *Forty-six Cases of Psychosis in Cannabis Abusers*. *Int. J. Add.* nr. 1, 7; side 9-16. Ref i Bejerot (1975): *Narkotika och narkomani* (se denne).
25. Berjerot, N. (1975): *Narkotika och narkomani*. Bonniers Grafiska Industrier AB, Stockholm.
26. Berjerot, N. (1980): *Misbruk av alkohol, narkotika och frihet*. Ordfront, Stockholm.

27. Nahas, G. G. (1981): *Hasch & Marijuana*. Missbruk, skadeverkingar och debatt. (svensk utg.) Falths Tryckeri AB, Varnamo.
28. Beier, E. G. (1966): *The Silent Language of Psychotherapy*. Aldine Publishing Company, Chicago.
29. Waal, H. (1981): En mekanisk menneskemodell. *Stoffmisbruk*, nr. 2, 1981, side 4–8.
30. Retterstøl, N. (1981): *Stoffmisbruk*. Universitetsforlaget, Oslo–Bergen–Tromsø.
31. Allport, G. W. (1955): *Personligheten – hvordan formes den?* Yale University Press, Inc. (Norsk utg.: Dreyer Perspektivbøker, Dreyer Forlag, Oslo, 1966).
32. Slaastuen, P. (1981): Drøftelse av psykodynamisk symptomteori. Psyk. inst., Univ. i Oslo.
33. Glatt, G. G. (1970): Psychotherapy and Drug Dependence. Some Theoretical Considerations. *Br. J. Addict. Vol. 65, side 51–62*, Pergamon Press. GB.

«Ingen kan unngå å bli glad i Ida»

— Dette er autentisk — ikke en replikk skurrer.

IDA LOU LARSEN I SIRENE

— Vi har grått og ledd oss gjennom *Hard asfalt*.

TOVE DISEN I AFTENPOSTEN

— Dette er ekte. Setningene sitrer av selvpplevelse. Sjelden har jeg følt meg så rammet av en bok. *Ida Halvorsen* kler sine personer nakne, det gjør hun med leseren også.

KJELL CHR. JOHANSSSEN
I ARBEIDERBLADET

Ida Halvorsen:

HARD ASFALT

— Et enestående menneskelig dokument.
Som skjønnlitteratur, som barne-
skildring, fortjener den å bli en klassiker.

Gunvald Opstad i Fædrelandsvennen

— Jeg kom ikke gjennom boka uten tarer.
Heller ikke uten latter, for den inne-
holder en god porsjon beisk humor. Det
er å håpe at den blir lest av mange.

Ellen Aanesen
i Klassekampen

I bokhandelen. Innb. Kr. 117,-

362.2

Den nye ruskulturen

av Tord Østberg

De narkovrak som legges inn til behandling, er bare toppen av et isberg. De fleste misbrukere klarer seg relativt bra. De er vanlige mennesker i alle samfunnslag som har trukket hasjpipa, amfetamindrinken og kokainpulveret inn i helgens fest. De er ute etter opplevelser som en stund vil rive dem ut av hverdagens gråhet. Det er selskapsbrukerne.

Men om de ikke oppløses, er det all grunn til å sette spørsmål ved den opplevelseskultur disse selskapsbrukerne står som eksponent for. Hvilke konsekvenser har det for samfunn og individer at stadig flere tar opp i seg verdier og holdninger skapt av stoff og kjemisk indoktrinering? Vår samtid synes å ha vansker med å ta oppgjør med denne kulturen som vel egentlig uttrykker tendenser vi finner på andre områder i samfunnet. Det er først når vi ser de mennesker som går til grunne, at vi ser klart.

Denne artikkelen kaster lys over selskapsbrukerne, her kalt den nye ruskulturen.

HVA ER NYTT?

Den ruskultur vi i dag ser har utgangspunkt i hippietidens stoffmisbruk. Men det er store forskjeller på dagens ruskultur og hippietidens. Hippieene brukte stoff i en annen sammenheng der rusen hadde budskap og mening utover seg selv. Stoffmisbruk var identifisert med anti-autoritære holdninger, motstand mot Vietnam-krigen, ungdomsopprør, fredsvisjoner osv. Stoffmisbruk innebar en sosial og politisk stillingtagen. Det var en slags politisk handling.

Toppen av isberget?

I visse kretser assosieres stoffmisbruk også i dag med ungdomsopprør. De andre assosiasjonene ser i realiteten ut til å være forsvunnet. Men i den ruskultur vi skal se nærmere på her, er heller ikke ungdomsopprør en aktuell assosiasjon. Denne kulturen som jeg vil kalle «den nye ruskulturen», ser utelukkende ut til å være orientert mot den umiddelbare opplevelse som rusmidlene gir.

Stoffmisbruket er her avkledd sitt ideologiske glanspapir. Dette gjør det lettere å se hva ruskulturen egentlig innebærer. Men det gjør det også vanskeligere å gi misbrukeren en god grunn til å slutte. Hippieene fant snart ut at narkotika ikke skapte noen bedre verden eller mer levende mennesker. Dermed mistet de sitt ideologiske grunnlag for stoffmisbruk, selv om naturligvis ikke alle sluttet å bruke stoff. Den nye ruskulturen har funnet en stoffideologi som er langt vanskeligere å få bukt med; utilslørt jakt på gode opplevelser. Den er så enkel og illusjonsløs at den neppe noen gang vil vise seg å være entydig feilaktig. Det er klart at stoffmisbruk gir sterke opplevelser. Misbrukeren får på en måte det han vil ha. Og vår kultur ser heller ikke ut til på andre områder å ha noe vektig motargument mot jakten på de sterke opplevelser. Det er først når misbrukeren har kjørt seg selv helt i senk, at han selv og hans samtid klart ser de negative sider ved opplevelsesjakten.

Når man endelig ser hvor dårlig det står til, er det ofte for sent til at misbrukeren selv uten videre kan avslutte sitt misbruk. Og vi ser ut til å lære langsomt. Vi ser ikke sammenheng mellom vår egen opplevelsesjakt og stoffmisbrukerens passivisering og selvdestruksjon.

HVA ER SÅ GALT MED OPPLEVELSE?

Javel, vår kultur er opplevelsesorientert og den nye ruskulturen er opplevelsesorientert. Men hva så? Hva er galt med å være opptatt av opplevelser? Er det ikke det livet består av? Er ikke alle i bunn og grunn opptatt av opplevelser?

La oss se litt nærmere på hva vi mener med å være opplevelsesorientert. Det betyr nemlig ikke bare at man liker gode eller sterke opplevelser. Det betyr snarere at man vurderer slike opplevelser som det eneste som virkelig betyr noe her i livet. Det er bruken av den umiddelbare opplevelse som kriteriet for rett og galt og godt og ondt. Opplevelse som grunnlag for vurderinger og rettesnoren for våre handlinger.

Denne holdningen kan illustreres med en artikkel fra Gateavisa nr. 4/81. Kretsen rundt Gateavisa er de mest markante ideologer for legalisering av hasj i Norge. Artikkelforfatteren oppfordrer leserne til å overlate oppdrageransvaret for sine barn til andre mennesker. Dermed slipper man unna ungeskrik og

EAT • IT!

by J. F. Burke

In the Americas we don't think of eating grass except on special occasions in brownies. But in North Africa, the Middle East and South Asia hundreds of millions of Hindus and Moslems eat grass as an item of diet. They call it bhung or ganja. They chew it, fresh or dried, and prepare it uncooked in candies and in a milk drink. And they've been doing this for hundreds of generations.

Cannabis was an important item in the materia medica of the ancient world. Specimens have been found in Egyptian archaeological sites nearly 4,000 years old. The ancient Thibians used it in a beverage. The Scythians grew hemp along the banks of the Volga 3,000 years ago. Chinese tradition puts the use of cannabis as early as 2000 B.C. Indian medical writing reports uses of cannabis before 1000 B.C.

The Greek physician Galen wrote in 160 A.D. that hemp in pastries produces

Eating marijuana and hashish
is not only enjoyable,
it's good for you

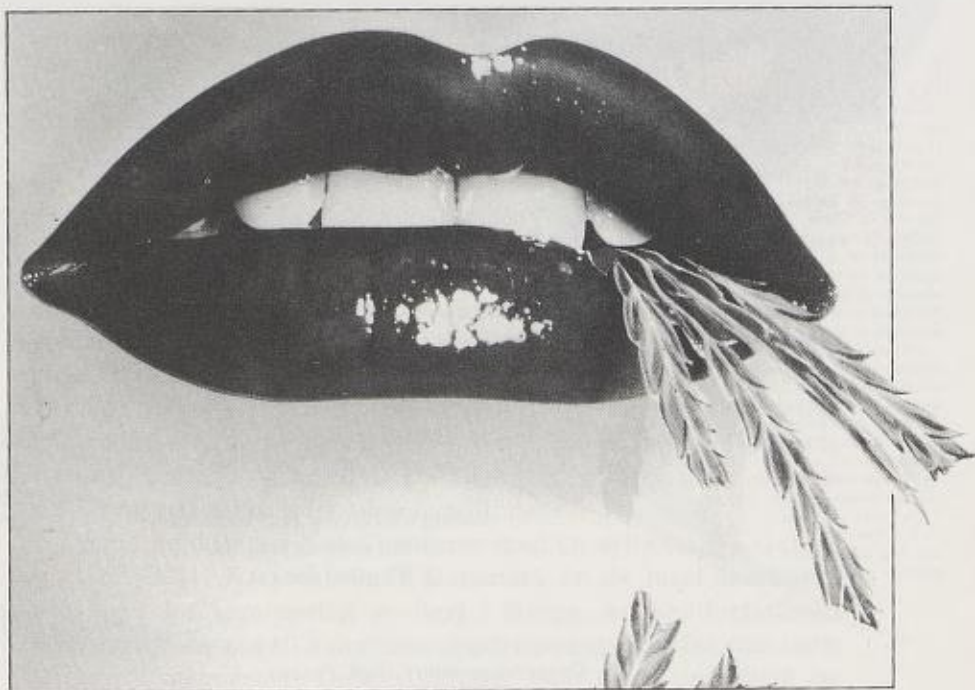
CAROL BOUMANN

Cannabis-spicing i High Times.

bleieskift. Man «... er ikke lenger barneoppdrager, men en kul type som kommer innom en gang i blant». Man slipper altså unna ubehaget som er knyttet til barneoppdragelsen. Det er den eneste argumentasjonen som foreligger. Du får ikke lykkeligere barn eller et bedre samfunn, men du slipper ubehaget ved å måtte være autoritet for dine barn. Og du får den behagelige opplevelsen av å være en «kul type» helt gratis. Alt du trenger å gjøre er å kjøpe noen karameller. Et eksempel på at opplevelsen settes til de grader i høysetet at andre vurderinger kobles ut.

Det er altså ikke selve den behagelige opplevelsen det er noe galt med. Men troen på at den alltid gir oss gode holdepunkter for å vurdere handlinger. Troen på at den sterke eller behagelige opplevelse er et gode uansett hvordan den oppnås eller hva den fører med seg.

I ruskulturen gir denne holdning seg for eksempel utslag i at man ikke skyr noen midler når det gjelder å få tak i stoff. Enten

det er heroinisten som gjør innbrudd eller helgemisbrukeren som involverer seg i smugling. Det amerikanske rus-tidsskriftet High Times er et godt eksempel på at misbrukeren også kan være villig til å bruke mye tid og kreativitet på å raffinere misbruket med forskjellige slags hjelpemidler, og å skape en beskyttende kultur rundt misbruket. Vi finner i dette tidsskriftet en industri, en ideologi og en forbruytervirksomhet som er rettet mot å tilfredsstillende stoffmisbrukerens opplevelsestrang.

UTEN TIDSPERSPEKTIV

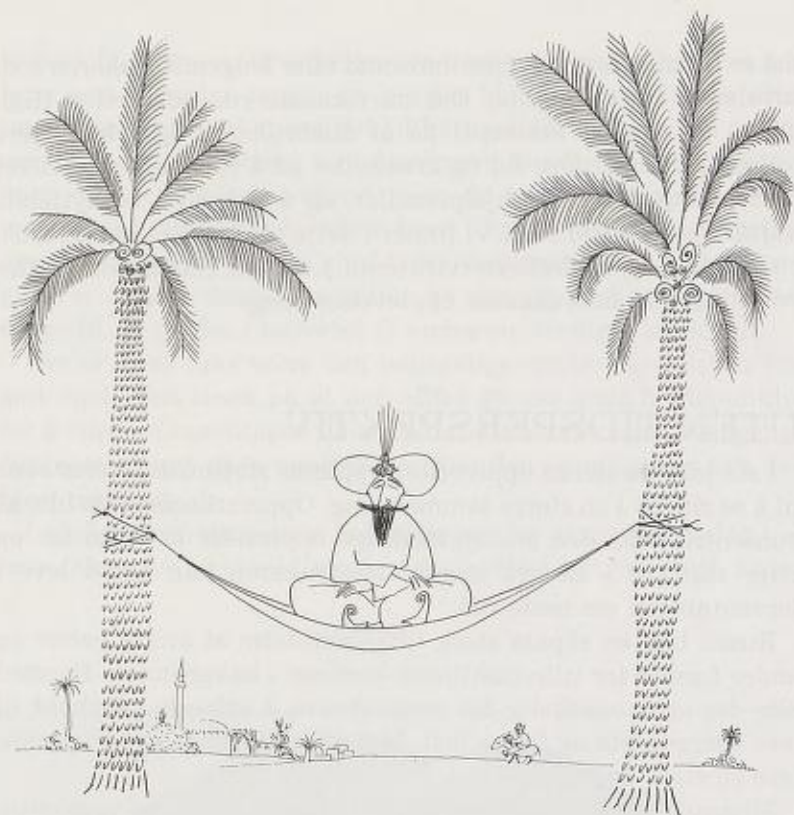
I sin jakt på sterke opplevelser oppløses stoffmisbrukeres evne til å se sitt liv i en større sammenheng. Oppmerksomheten blir så konsentrert om den ene sjokkaktige opplevelse at tiden før og etter sklir ut i en grå masse. Misbrukeren kan alltid leve i forventningen om neste rus.

Rusen blir en såpass sterk tilfredsstillende at andre behov og andre former for tilfredsstillende kommer i bakgrunnen. Dermed blir det også vanskelig for misbrukeren å arbeide i forhold til mer overordnede og fjerne mål. Mål som ikke engang kan garantere en sterk opplevelse.

Misbrukeren lærer ikke å holde ut frustrasjoner og vanskeligheter som alltid vil melde seg i et arbeid som krever tid. Dermed mister han også i noen grad den evne til fordypelse som er en forutsetning for å mestre nye livsområder. I vårt samfunn er en slik evne til å holde ut frustrasjoner en forutsetning for å kunne fungere i arbeids- og familieliv.

En hver sak er avhengig av individer som er i stand til å fungere våkent og er villige til for kortere eller lengre perioder å sette til side egne behov. Men slike verdier blir allikevel mangelfullt viderført til kommende generasjoner. Vi har snarere tendens til å idealisere den frie «naturlige» impulsutlevelse, som gjerne er lite annet enn fordekt selvopptatthet.

Vi har skapt en kultur der det er legitimt å *kreve* tilfredsstillende og *kreve* oppmerksomhet. Det er blitt en selvfølge at alle skal få tilfredsstillende sine behov. En kultur med slike verdier har lite å stille opp mot ruskulturens opplevelsesbegjær. Det blir først i de ekstreme utslag av ruskulturen vi klarer å se dens destruktivitet.

SELVOPPTATT

Ruskulturen blir innadvendt på en selvopptatt måte. I rusen vender man seg ikke innover for å hente ny inspirasjon, nye tanker eller overskudd til å møte hverdagen.

Rusen er ikke å vende seg innover mot sin subjektive virkelighet – det i en selv som er utgangspunkt for handlinger. Rusen innebærer ikke å forholde seg til en del av virkeligheten. Man ser istedet inn i en kjemisk forvrent utgave av ens egen psykologi. Å bli kjent med dette kjemiske misfoster av et sjelsliv, er ikke å bli kjent med seg selv. Selve rusopplevelsen er så livsfjern at den ikke kan lære en noe nytt om livet utenom rusen.

Selve rusen innebærer en trass mot, og en fornektelse av, det livet man lever til daglig. Man definerer seg ut av fellesskapet og krever å få lov til å oppføre seg uhemmet asosialt. Og man krever å få gjøre det uten at man blir korrigert. Man kan ikke betraktes som ansvarlig individ. Unge stoffmisbrukere blir ofte

fornærmet over å straffes med fengsel når de har gjort forbrytelser i rustilstand.

I rustilstanden krever man fri fra den virkelighet man faktisk beveger seg i. En av grunnene til at avholdsfolk blir uglesett i slike sammenhenger, er sannsynligvis at de dagen etter husker hva som skjedde. De bryter reglene ved å bli vitne til en virkelighet som er definert ut av virkeligheten. De får se og oppleve en egoisme som det ikke er lov til å kommentere på.

Ruskulturen går inn for et dobbeltliv der atferden i det ene livet skal regnes for å være helt uavhengig av atferden i det andre. På det grunnlag kan man forstå folk som til daglig arbeider med behandling av stoffmisbrukere, i helgene selv skriker uhemmet inn i rusverdenen. Stoffmisbruk har faktisk vist seg å være ganske utbredt blant helsepersonale. Vi har en forestilling om at helgelivet, festlivet, er radikalt atskilt fra hverdagen. Dette gjør det også vanskelig for de fleste å se sammenhengen mellom sin egen lørdagsrus og heronistens rushverdag. Men narkomanien kan betraktes som en forsterket og videreutviklet utgave av våre egne aksepterte fluktløsninger. Den narkomane var også en gang helgerangler.

DET GODE LIV – ET SJOKK I NY OG NE

Det er det ekstraordinære som står i sentrum for denne kulturen. Lykken finnes i den livsfjerne og sjokkerende opplevelse. Opplevelsene i rusen blir så sterke at den tiden som går mellom hver rus blir ganske grå og likegyldig i sammenligning. Det som kan se ut til å være mest spennende og meningsfylt utenom rusen, er tilretteleggelsen av neste rus: Smugling, kjøp av narkotika, anskaffelse av forskjellige rekvisitter for å gjøre rusen sterkere, mer behagelig eller bare annerledes. Når de ikke er ruset, ser de nesten ut til å leve i en slags krysning av fantasiene fra siste og forventningene om neste rus. Alt som kan gi assosiasjoner til rusopplevelsen blir ivrig ettertraktet. Delikate bilder av narkotika eller narkotiske urter vekker så sterke assosiasjoner at de sammenlignes med, og tilsynelatende brukes som, pornografiske bilder.

Endel av stoffmisbrukerne i denne kulturen klarer å fortsette

sitt daglige virke, og bevare fasaden. Men denne fasaden blir også i sterkere grad bare en fasade. Rusopplevelsens intensitet ser ut til å trekke oppmerksomheten bort fra venner og familieliv. Man blir ikke lenger interessert i å bruke tid og krefter på de gnisninger og frustrasjoner som oppstår i slike sammenhenger.

I hverdagslivet må man finne seg i kompromisser og halvgode løsninger når man skal innrette sin tilværelse. Det er ofte en lang vei å gå før man lærer å innrette seg på en måte som oppleves som tilfredsstillende. I rusen slipper man denne omstendelige omveien. Man kan gå rett på den sterke og gode opplevelse. Dermed kan stoffmisbruk se ut som en slags eksistensiell snarvei. Man får det man ønsker uten å måtte yte noe selv.

Skal vi utvikle oss som mennesker, må vi være villige til å

satse på hverdagen og ta den alvorlig. Vi kan ikke se på den som et venteværelse for rusens lørdagssjokk. Flykter vi fra hverdagen hver gang den er problematisk, blir vi aldri i stand til å mestre de utfordringer den inneholder. Det er hverdagens frustrasjoner som ofte er utgangspunkt for at man motiveres til og faktisk klarer å forandre sitt liv. Når disse frustrasjonene blåses ut i rusen, oppleves det også som mindre tvingende å gjøre noe med sin hverdag. Man holder ut med frustrasjonene fordi man vet at man slipper litt bort fra dem til helgen.

PASSIV

I ruskulturen stilles det ingen strenge krav til deg. Allikevel pretenderer den å kunne gi deg mye. De «trykker på knappen» og stoffet gjør resten. Det er en passiv livsholdning. Den innebærer ofte en tilbaketrekning.

Rusen tilfredstiller behovet for å fylles av noe. Man setter seg i en situasjon der man kan gjøre lite selv. Man er avhengig av at rusmiddelet virker som det skal. Man orker ikke lenger være aktivt nyskapende og problemløsende.

Holdningen til impulslivet er også passiv. Man skal bare åpne alle sluser og la impulsene slippe til som de er. All viljesaktivitet kobles ut. I rusen står man ikke i en levende kontakt med sitt impulsliv. Når rusen er over, husker man lite og har neppe lært noe om sitt impulsliv.

Den sløvhet og likegyldighet som preger ruskulturen, er uttrykk for denne passiviteten. Sløvheten innebærer at man ikke er villig til å la ting gå inn på seg. Dermed blir det heller ikke nødvendig. Ikke engang mulig, å ta stilling til det som skjer rundt en. Man får en høynet stimulusterskel. Nyanser går en hus forbi. Verden oppleves ikke som viktig. Det fører også etterhvert til at behov for stadig sterkere rusmidler for å skape den samme sjokkeeffekten. Den marihuanaen som brukes i USA i dag, er 25 ganger sterkere enn den som var på markedet ved hippietidens begynnelse.

Enkelte hasjmisbrukere utvikler en angst som også ser ut til å virke passiverende. Den blir så sterk og så lite forståelig at den virker lammende. Angsten blir en blanding av kjemisk forstyrrelse og tilfeldige opplevelser.

Stoffmisbruk innebærer å gi etter for ønsket om å slippe å ta

ansvaret for eget liv. Det er klart det kan være fristende å få fri fra sine egne svakheter. Men velger man ruskulturen, velger man også å gjøre seg hjelpeløs overfor sine svakheter. Man velger å avstenge seg fra muligheten til å komme videre på tross av sine mangler.

FRIHET – FOR HVEM?

Når representanter for den nye ruskulturen argumenterer for legalisering av cannabis, fremstilles det ofte som et spørsmål om individets selvfølgelige frihet. De hevder at enhver må ha lov til å spise eller røyke hva han vil. Dermed fremstilles stoffmisbruk som en rent privat sak som ikke påvirker andre enn misbrukeren selv. Dette er egentlig en fordreid fremstilling. Hele det sosiale miljøet påvirkes av en som bruker stoff. Han bidrar til å skape en stoffvennlig atmosfære som andre trekkes inn i. Det oppfattes ofte som moraliserende og pietistisk å argumentere mot denne stoffvennligheten. Men undersøkelser har vist at de aller fleste trekkes inn i stoffmisbruk av venner og kjente. Det er altså i venneflokken at misbruket spres. Og jo flere som trekkes inn i det, jo vanskeligere blir det for de øvrige å stå imot. Felles

stoffmisbruk skaper ofte en sterk «inside»- og tilhørighetsfølelse som det kan være plagsomt å bli satt utenfor. Å hevde at den enkeltes stoffmisbruk er en helt privat sak, er å benekte realiteten i sosialt press. Å reagere på andres misbruk er å beskytte seg mot et sosialt press som man aldri vet om man i lengden kan klare å stå imot.

Her støter man ofte på misforståtte frihetsidealer. Man har ifølge disse idealene ingen rett til å bry seg med hva andre gjør. Man må pent finne seg i at det miljøet man vanker i langsomt endrer seg til et stoffmiljø. Ellers risikerer man sterk fordømmelse også fra folk som selv tar avstand fra selve stoffmisbruket.

Denne benektelsen av ikke-brukerens rett til å prøve å påvirke misbrukerens atferd, er kanskje vår kulturs største svakhet i kampen mot narkotika. Det er i nærmiljøet man må gi den oppvoksende generasjon klare verdier for å si nei til narkotika. Om vi undervurderer viktigheten av moralsk begrunnede standpunkter og handlinger i denne sammenhengen, åpner vi portene for stoffmisbruket. Ruskulturen kommer ikke ved at man ber den komme, men ved at man ikke sier bestemt nei til den.

Frihetsargumentet har særlig vært populært blant misbrukere som selv klarer seg noenlunde bra. De kan fremstille misbruket som viljesbestemt og rasjonelt begrunnet, uten å virke latterlige. Disse som klarer å fungere på tross av sitt stoffmisbruk, blir levende argumenter for legalisering av narkotika. Det er like bakvendt som å argumentere for russisk rulett ved å vise til at bare én av seks dør.

KOMMER DEN NYE RUSKULTUREN TIL NORGE?

Legalisering av hasj innebærer ikke bare å øke den enkeltes «frihet». Det innebærer også å utsette kulturen for en sterk påvirkningsfaktor. Skal man vurdere hvor «fri» man blir, må man også ta denne påvirkningsfaktoren med i vurderingen og se hva en liberal narkotikapolitikk har ført til for eksempel i USA, Nederland og Danmark. Her har ruskulturen godt rotfeste. USA har tidsskriftet High Times som med eksklusiv layout og flotte fargebilder ser ut til å være en slags ideologisk base for ruskulturen. Her reklameres det for salg av narkotiske stoffer, forskjellig slags utstyr til å forsterke eller forandre rusen og hjel-

pedidler mot å bli oppdaget av politiet ved smugling og omsetting av narkotika.

I Danmark går den velansette avisen Information inn for å bevare «Fristaden Christiania». Forlaget Information har utgitt en bok om hasjdyrking som er i vanlig salg i Danmark. Reklame for boka finner man blant annet i Hampebladet. Dette er et blad som i likhet med High Times er «et organ for hamp, hash og rygere».

I november-82 kunne man lese i avisene om en nederlandsk fritidsklubb som hadde fått tillatelse til å selge små kvanta hasj, under forutsetning at det ble brukt på stedet.

Vi er altså vitne til en betydelig ettergivenhet i en rekke andre land. Spørsmålet er nå om Norge kommer til å følge i disse fotspor. Foreløpig ser det ut til å ha dannet seg en relativt sterk opinion mot narkotika. Straffene for narkotikaforbrytelser er blitt strengere, og anti-narkotika litteraturen florerer.

Men det er også dårlige tegn: Helge- og småmisbruket av hasj, amfetamin og kokain ser ut til å øke, og bøker om dyrking av hasj og produksjon av sterkere stoffer begynner å snike seg inn også på det norske markedet. Vi står kanskje ved en viktig skillevei der det kan bli av avgjørende betydning om vi klarer å lære av amerikanernes og andres erfaringer, og ikke bare gjentar dem.

"SPENNENDE LESNING

for alle som har med barn og ungdom å gjøre enten det er i familien eller i forenings- og organisasjonssammenheng."

Ingeborg Moræus Hanssen,
Oslo-skolen

"Spesielt godt egnet i arbeidet med attføring, sosial trening eller behandling av ungdom."

Per Alveberg,
Faglig leder ved Statens Etter-
vernshjem for narkomane

Hf. kr 70,-

DREYER

Politiets innsatser – en trussel mot rettssikkerheten?

av Per Slaastuen

Politiet slåss på mange fronter i kampen mot narkotika. På den ene side mot internasjonale syndikater for å redusere illegal produksjon, foredling og smugling. På den annen side mot misbruk og omsetning på gatemarkedet, i misbruksmiljøene. På den tredje side mot innbrudd, overfall og tyverier begått av misbrukere for å finansiere stoff, og mot den organiserte helerivirk-somheten som følger i kjølvannet. På den fjerde side mot den økonomiske kriminalitet der narkotikahandel gir penger som «vaskes» og sprøytes inn i legal forretningsvirksomhet. Det er hevet over tvil at politiet spiller en betydningsfull rolle i bekjempelsen av narkotikaondet som helhet. Likevel mener artikkelforfatteren det er grunn til å reise spørsmål ved endel av den etterforsknings- og rettspraksis som utvikles i kjølvannet av jakten på internasjonale narkotikaligaer. Artikkelen er en bearbeidet utgave av et kapittel i Per Slaastuens «Håndbok mot narkotika» som ble utgitt på J. W. Cappelens Forlag tidligere i høst.

Hittil har misbrukerne selv stort sett vært betraktet som offer for miljøets betingelser og kynisk spekulasjon fra narkoforbrytere («... stoffmisbrukeren (er) et ungt menneske i krise, og (et)

offer for uheldige trekk i miljø og samfunn og for hensynsløse lovbrutere som forsyner markedet med narkotika», skriver f.eks. Helsedirektør Torbjørn Mork i Aftenposten), og det har vært anerkjent politikk å innrette jakten på «de store» narkotikaforbryterne, «bakmennene», i de internasjonale ligaene. Dette er på mange måter både rett og rimelig. De personer som organiserer og finansierer innførsel er skruppelløse forretningsmenn som utelukkende har økonomiske interesser i narkotikahandel, og de er både moralsk og juridisk langt mer å bebreide enn den enkelte misbruker. Men å komme «bakmennene» til livs er vanskelig.

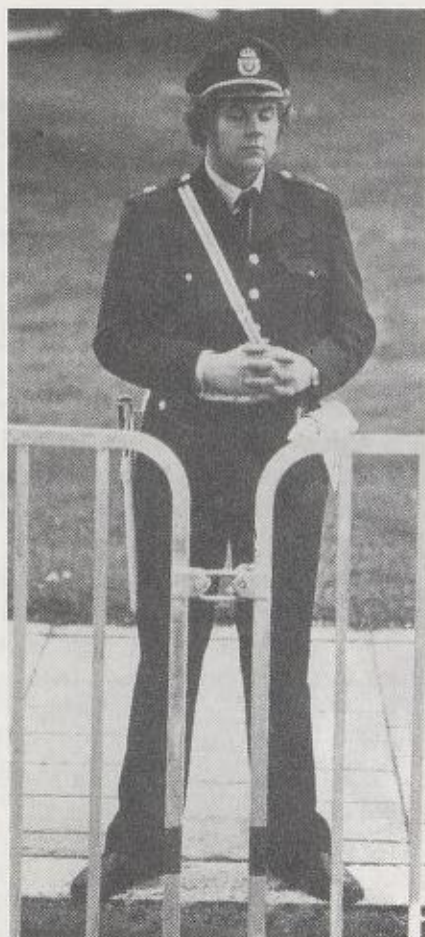
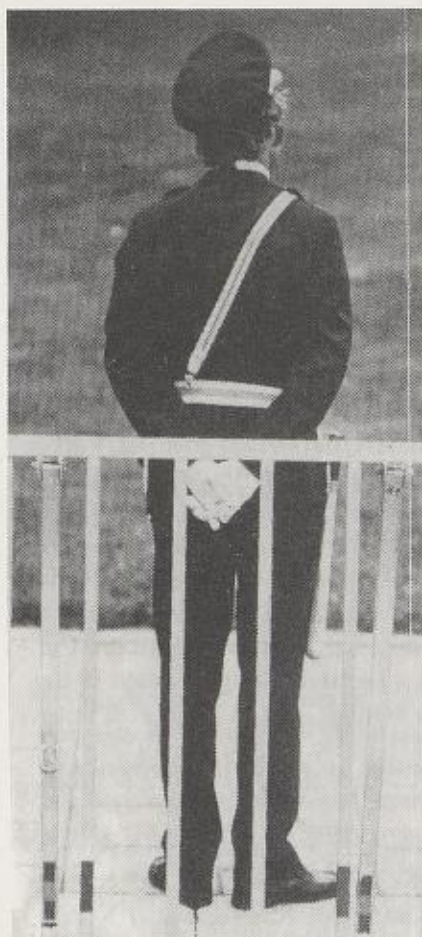
For det første har de sjelden direkte befatning med narkotikaen. De sitter på trygg avstand, og organiserer virksomheten gjennom mange ledd, ofte fra andre land; kurerer og smuglere vil ytterst sjelden kjenne til hvem deres oppdragsgivere er. «Mellom-mennene» mottar kun beskjeder om hvor stoffet kan hentes og hvor det skal, og får sin betaling. I en narkotikaliga som nylig ble rullet opp, viste det seg at hovedmannen for innførsel og omsetning i Oslo, satt i London og fjernstyrte både kurer, pengemenn og mottager via telefon. Ingen av dem kjente hverandre innbyrdes, og ingen visste hvem som trakk i trådene. En lignende sak ble nylig avslørt i Nord-Norge, der en hasjliga ble fjernstyrt fra Vestlandet.

For det andre vanskeliggjøres kampen mot «bakmennene» ved at de beskyttes av sterk lojalitet, holdt i hevd av frykt for represallier. Internasjonalt, og det har også forekommet i Norden, er det ikke uvanlig at narkoforbrytere som utgjør en trusel for dem i høyere posisjoner i ligaen, likvideres.

For det tredje kreves mye tålmodighet og grundighet hos politiet for å avsløre en liga. De må ofte spane, infiltrere og avvente i årevis før den mistanken de fikk via en forhandler i siste ledd (som regel en misbruker), leder bakover til de mer sentrale personer i organisasjonen. I mellomtiden fortsetter såvel innførsel som omsetning og misbruk.

NORSKE HASJLIGAER

Til tross for disse vanskeligheter har politiet ved en del tilfeller lykkes i å sprengt narkoligaer. Den første februar 1981

pågrep f.eks. politiets uro-patruljer en mann på Årvoll i Oslo, som var i besittelse av syv gram hasj. Ved den påfølgende ransaking av hans bopel ble det funnet og beslaglagt tre og en kvart kilo hasj, og vel 80 000 kr i kontanter. Under den videre etterforskning kom det frem at hasjen var kjøpt i et bokollektiv i Bærum, og ved ransaking av kollektivet fant politiet vel 20 kilo hasj og 250 000 kr. Det viste seg at ligaen hadde forgreninger til utlandet, og politiet innledet samarbeide internasjonalt. Etter en tid ble hovedmannen pågrepet i Nederland. Det ble funnet og beslaglagt 150 kg hasj, samt regnskaper som viste at nederlenderen stod bak smugling av i alt 3,5 tonn hasj fra Nederland til andre land i Europa. Den norske forgrening av ligaen hadde i løpet av et halvt år mottatt vel 100 kilo, mens en annen nordmann hadde mottatt og solgt 20 kilo fra samme

leverandør. En utlending er mistenkt for innførsel av ytterligere 100 kilo.

Samme år var narkotikapolitiet også istand til å avsløre en tyrkisk herionliga i Norge, der tre tyrkere og en norsk kvinne ble dømt for innførsel av to kilo heroin og seks kilo hasj. Under opprullingen ble ytterligere tre utenlandske borgere dømt. I 1982 rullet politiet opp den første norske liga som i stor stil har drevet organisert innførsel av hasjstoffer på egenhånd, blant annet med båtturer til Spania og Marokko, kurerer fra Spania til Danmark, og fra Danmark til Norge, den såkalte Willoch-ligaen.

Likevel, til tross for slike vellykkede og viktige resultater, er det dekning for å hevde at denne «syndikatorienterte strategien» er gal. Hvorfor det?

LIGAENE ERSTATTES

Da den store hasjligaen i Bærum ble sprengt, og hovedleverandøren i Nederland arrestert, resulterte det i at tilførselen av hasj i Oslo-området ble redusert i bortimot en uke. Da var forsyningskanalene gjenopprettet. Da en stor svensk amfetaminfabrikk ble avslørt i 1981 (det ble beslaglagt nok amfetamin til å forsyne hele det europeiske marked i flere år fremover), hadde det en markedsforstyrrende virkning i nærmere to uker, så var forsyningskanalene gjenopprettet. Professor Nils Bejerot har ved undersøkelser vist at da den beryktede ligalederen Karl Pauksch ble arrestert i Nederland i 1972, samtidig med at man var istand til å sprengte den såkalte Dorland-gruppen i Tyskland, resulterte det i en nedgang i sprøytemisbruk blant arrestanter i Stockholm fra 54 til 39 prosent, det ble altså mangel på amfetamin. Etter to år var imidlertid misbrukshyppigheten høyere enn noensinne, og heroin hadde erstattet amfetamin.

All erfaring tyder på at man aldri kan bekjempe narkotikakriminaliteten ved å rette innsatsen først og fremst mot internasjonale ligaer. Problemet er tosidig. *For det første* besorges narkotikatilførselen ikke av en liga alene. Til dels ivaretas den av misbrukere som reiser til København, til Amsterdam eller til Bangkok og smugler inn stoff på egenhånd. Dels ivaretas den av mer eller mindre organiserte nasjonale ligaer, eventuelt med forgreninger til utlandet. Dels ivaretas den av europeiske ligaer, og dels av de store internasjonale syndikatene («The French

Connection», «The Turkish Connection», «The Chinese Connection» etc) som har direkte tilførselskanaler fra produksjonslandene. Narkotikamarkedet er stort og omskiftelig. Om politiet er istand til å fjerne *en* slik tilførselskilde, betyr det bare at markedet blir bedre for andre. På gatemarkedet betyr det at misbrukere kanskje ikke lenger får sin hasj, sin amfetamin eller sin heroin fra faste langere, men må oppsøke nye. Siden de fleste langtkomne misbrukere er blandingsmisbrukere, betyr det også at hvis det en stakket stund skulle bli mangel på f.eks heroin, skifter misbrukerne til amfetamin eller andre stoffer.

For det andre: uansett hvilket ledd du utrydder innen ligaene, erstattes de. Er politiet dyktige og sprenger hele ligaen, som i tilfellet med Karl Pauksch i Nederland/Vest-Tyskland (Karl Pauksch har forresten ikke vært uvirksom i narkotikahandel av den grunn, og i 1980 ble han på nytt arrestert da politiet avslørte et amfetaminlaboratorium i Rotterdam. Dette er ikke et enestående tilfelle. Det er vanlig at narkotikaforbrytere fortsetter å organisere smugling og omsetning fra fengslene), og da «The French Connetion» ble rullet opp på midten av 70-tallet (også «The French Connection» antar man nå er i virksomhet igjen), ble de erstattet nokså umiddelbart. Enten «reproduserer» ligaen seg, eller en annen liga overtar. Et godt eksempel på det siste er at da opiumsavdelingene på grunn av tørkeperioder slo feil i Det Gylne Triangel, og kineserligaene ikke maktet å fylle etterspørselen i Europa, så overtok tyrkerligaene, med tilførsel fra opiumsområdene i Den Gylne Halvmåne. I dag er opiumshøstene igjen høye i «triangelen», og man vet at kineserligaene på ny er iferd med å etablere seg, blant annet i Nederland. Innen politiet antar man at krigen mellom «The Turkish Connection» og «The Chinese Connection» vil tilspisses i årene fremover, blant annet med det resultat av prisene på heroin vil synke fordi tilbudet blir for stort.

Narkotikahandel innebærer så store økonomiske fortjenester at det alltid finnes mennesker som er villige til å sørge for produksjon og tilførsel, så lenge det finnes mennesker som er villige til å betale for narkotikaen. Det viser seg derfor at det arbeidet politiet nedlegger for å bekjempe den internasjonale kriminaliteten, hvor berettiget og rimelig det enn er, har liten innvirkning på tilførsel av narkotika dersom etterspørselen ikke samtidig reduseres slik at markedet blir mindre attraktivt.

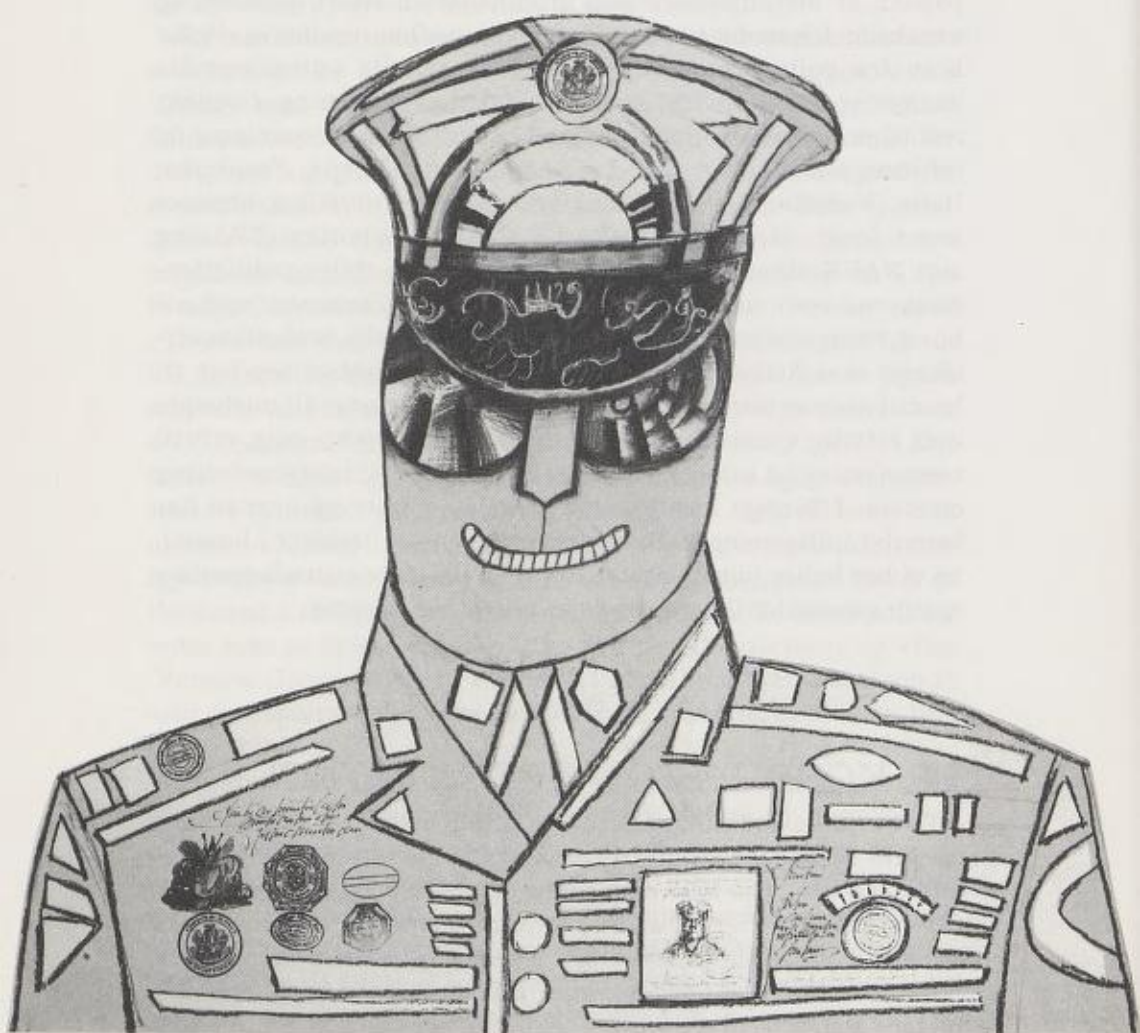
POLITIETS ARBEIDSMETODER – EN TRUSEL MOT RETTSSIKKERHETEN?

Den viktigste innvending mot syndikatorienterte strategier, er at det neppe vil lykkes å stoppe tilførselen av narkotika på den måten. Et tegn på det, er at tilførsel, omsetning og misbruk fortsetter å tilta til tross for en stadig opprustning av politiets og tollvesenets innsatser, både nasjonalt og internasjonalt. Men strategien har også andre betenkelige sider. Som vi allerede har påpekt, er den internasjonale kriminaliteten svært avansert og vanskelig å komme til livs. Med jevne mellomrom høres derfor krav fra politiet om rett til bruk av såkalte «utradisjonelle metoder»; rett til utvidet bruk av avlyttingsmetoder og -teknikk, rett til provokasjonskjøp og -salg, bruk av avansert spanings- og infiltrasjonsteknologi osv. I USA, England, Belgia, Frankrike, Italia, Nederland og Vest-Tyskland er denne utvikling kommet svært langt. Med den såkalte SPANARK-rapporten (SPANing mot NARKotikaforbrytelser) i Sverige – som ifølge politietterforskerne ved narkotikaseksjonen, Oslo Politikammer, også vil bli et viktig dokument når den fremtidige norske narkotikapolitikken skal diskuteres – beveger narkotikapolitiet seg her til lands i samme retning: rett til å ransake leiligheter til mistenkte uten rettslig kjennelse, rett til provokasjonskjøp og -salg, rett til romavlytting på samme måte som man nå har til telefonavlytting etcetera. I Sverige har det også vært eksempler på at man har benyttet tidligere narkotikaforbrytere som infiltratører i ligaene, og vi har heller ingen garanti for at en del slike «utradisjonelle» spaningsmetoder ikke allerede er prøvd her hjemme.

ER KORRUPSJON RESULTATET?

Det er ikke vanskelig å forstå politiets behov for adgang til å benytte utradisjonelle og teknisk avanserte etterforskningsmetoder. Det er også helt nødvendig at politiet gis ressurser til å utføre sitt arbeide, og at de tekniske hjelpemidler som finnes stilles til rådighet, blant annet når det gjelder å identifisere narkotika. Betenkeligheten ligger i at de metodene og arbeidsmåtene som etterhvert tvinger seg frem, går ut over det som har

vært rammene for norsk rettspraksis. Betenkeligheten ligger også i at denne utviklingen med stor sannsynlighet kommer til å fortsette. Etterhvert som politiet har skaffet seg bedre og mer effektive etterforskningsmetoder, har narkotikaligaene vist stor evne til å tilpasse seg situasjonen, og funnet frem til nye og mer avanserte måter å drive virksomheten på. Noe som i sin tur fremtvinger ny opptrapping av politiets ressurser og innsatser. Resultatet blir at man får en stadig mer avansert kriminalitet,

som krever en stadig utvidelse av grensene for hvilke metoder politiet må kunne ta ibruk for å komme kriminaliteten til livs. Sagt på annen måte: Skal politiet være istand til å avdekke ligaene, *må* de etterhvert benytte seg av stoffmisbrukere og narkotikaforbrytere, *må* de etterhvert benytte seg av provokasjonskjøp og -salg, *må* de etterhvert begynne å forhandle med kronvitner om straffeutmåling – fordi skottene inn til ligaene blir så tette, og farene for avsløringer av politiets egne blir så stor. Politiet må på en måte kriminalisere seg for å komme kriminaliteten til livs! Derved kan etterhvert grensene mellom kriminaliteten og dem som skal avsløre den blir uklare, med fare for korrupsjon.

Dette er ikke bare spekulasjoner. I England, Belgia, Vest-Tyskland, Italia, Frankrike, Nederland, USA og i andre land som har gått langt i bruk av «utradisjonelle» etterforskningsmetoder i kampen mot narkotika, er korrupsjon et stort problem. I Paris etterforskes for tiden fire betrodde etterforskere for å ha mottatt bestiktelser fra narkohaier. I Hamburg ble heroin for nærmere en halv million kroner stjålet fra et oppbevaringssted bare politiet hadde adgang til, og i Frankfurt ble en politimann tatt for å misbruke og omsette konfiskert marihuana. Den mest omfattende korrupsjonssak man hittil kjenner i Europa, er under opprulling i Brussel, der hele 15 etterforskere – deriblant ledere for Belgias nasjonale narkotikabyrå – er anklaget for å ha vært involvert med internasjonale ligaer siden 1975. Dels ved å se gjennom fingrene med innførsel og omsetning, dels ved å gjøre det lett for pakistanske leverandører å innføre narkotika på en av Brussels flyplasser. For dette mottok hver av dem nærmere 300 000 kroner. I tillegg hadde endel av dem kjøpt illegal kokain, og en av politibetjentene er også tiltalt for forsøk på å selge denne i Nederland. På slutten av 70-tallet hadde man en tilsvarende sak i England, da store deler av Scotland Yards anerkjente narkotikaavdeling ble avskjediget på grunn av korrupsjon. Den italienske narkotikaeksperten, dr. Giorgio Bartolomucci, hevder at det internasjonalt er vanlig at ligaene kjøper opp såvel grensevakter og tollbetjenter som politi og politikere, og at korrupsjonen har forgreninger langt inn i det etterforskningsapparat som er satt til å bekjempe narkotikaproblemet.

UMENNESKELIG PRESS

Utradisjonelle spanings- og infiltrasjonsmetoder kan være effektive. Men de åpner også for en korrupsjonsfare som er bekymringsfull. Politibetjenter tvinges til å delta i narkotikakriminalitet – for å avsløre den. De må komme inn i ligaene, og leve sammen med ligamedlemmene, noe som innebærer sterke psykiske belastninger. For det første må unge politibetjenter – for andre kan det ikke bli snakk om uten stor risiko for å bli gjenkjent – leve med trusselen om å bli avslørt, med den frykt for repressalier og likvidasjon som det ville kunne medføre. For det andre innebærer det daglig å leve sammen med forbrytere som kanskje tjener like mye i timen som en politimann gjør i måneden. Det er på mange måter et umenneskelig press å skulle motstå, og erfaringer fra land der slike metoder har vært ibruk lenge, viser også at de leder til en avansert og omfattende korrupsjon innad i politi- og rettsvesen, noe som blir et problem i seg selv. Sagt på annen måte: Det som skulle være løsningen på problemet, blir en del av problemet.

SPESIELT SAKSOMRÅDE?

Det er også en annen side ved å gi utvidet adgang til bruk av «utradisjonelle metoder» ved narkotikasaker som er betenkelig. Det gjelder f.eks. krav om langtgående avlyttingsmuligheter med bruk av elektronisk romavlytting, bruk av fjernstyrte kameraer, rett til å ransake leiligheter uten rettslig kjennelse etcetera. Heller ikke på dette området er det vanskelig å forstå behovet, men det reiser prinsipielle spørsmål ved hvilke følger det kan få for vår rettspraksis. De metodene som anerkjennes ved etterforskning i narkotikasaker, kan etterhvert også kreves brukt ved andre forbrytelser. Riktignok er narkotikaetterforskning et svært spesielt saksområde, men ved å gi dispensasjon beveger man seg i alle fall inn i et vurderingsfelt der man må ta stilling til om f.eks. langvarig kone- og barnemishandling er en mildere forbrytelse enn narkotikaovertrædelser, om storstilet import av videovold og -sex er mindre truende for samfunnet enn narkoti-

ka, om omfattende skatteunndragelser i milliardklassen er mindre viktig å avsløre enn hvitvasking av narkopenger osv osv. Åpner man først for bruk av «utradisjonelle» etterforskningsmetoder, kan det på sikt føre til en uthuling av rettspraksis, og en undergraving av rettssikkerheten for den enkelte.

Endelig oversatt fra sanskrit!

BHAGAVAD GITA

Ingen annen tekst er så sentral i Indias religiøse liv som denne - Herrens sang. Oversatt fra sanskrit av Jens Braarvig. Forord av Per Kværne.

«Kanskje den mest systematiske fremstilling av det man kan kalle 'den evige filosofi'.»

(Aldous Huxley)

Kr. 72,-

108

GYLDENDAL
Bokhandelen har boken

Moralske narkonøtter

av Torbjørn Hobbøl og Wiggo Smeby

Et hvert alvorlig samfunnsproblem stiller gjerne enkel moralsk tankegang på prøve. Skyldspørsmål kan være oppløst, årsaksammenhenger og konsekvenser diffuse. Hva er rett og hva er galt? Tenk på abort. Tenk på krig. Tenk på statsbudsjettet i trange tider. Men tenk ikke minst på narkotikaondet. Søndags-skole-etikken fungerer ikke. Det er ikke nødvendigvis bare engler og djevlere som eksisterer. Sort og hvitt er sjelden hver for seg – som regel er det blandet til grått. Godt og ondt kan være i samme sak og gruppe, i samme handling og i samme person. Hvem bærer skyld? Hvem går fri? Er han et offer eller er han en skurk? Vil sannheten som rydder opp i rotet, skaper nye problemer? Vil det som kan løse problemet, samtidig øve urett og skade uskyldige?

NÅR RETT ER GJORT MED ONDT

Narkotikamarkedet er av interesse for grupper og personer med akutte finansieringsproblemer. Enorme beløp er involvert. I California sies det på folkemunne at marihuana-dyrking er den tredje største industrien i staten, og California er, regnet som nasjon, det syvende største industriland i verden. I Europa er det antatt at narkotikaomsetningen er ca 300 milliarder kroner pr år. Opplagt et marked med muligheter som intet annet!

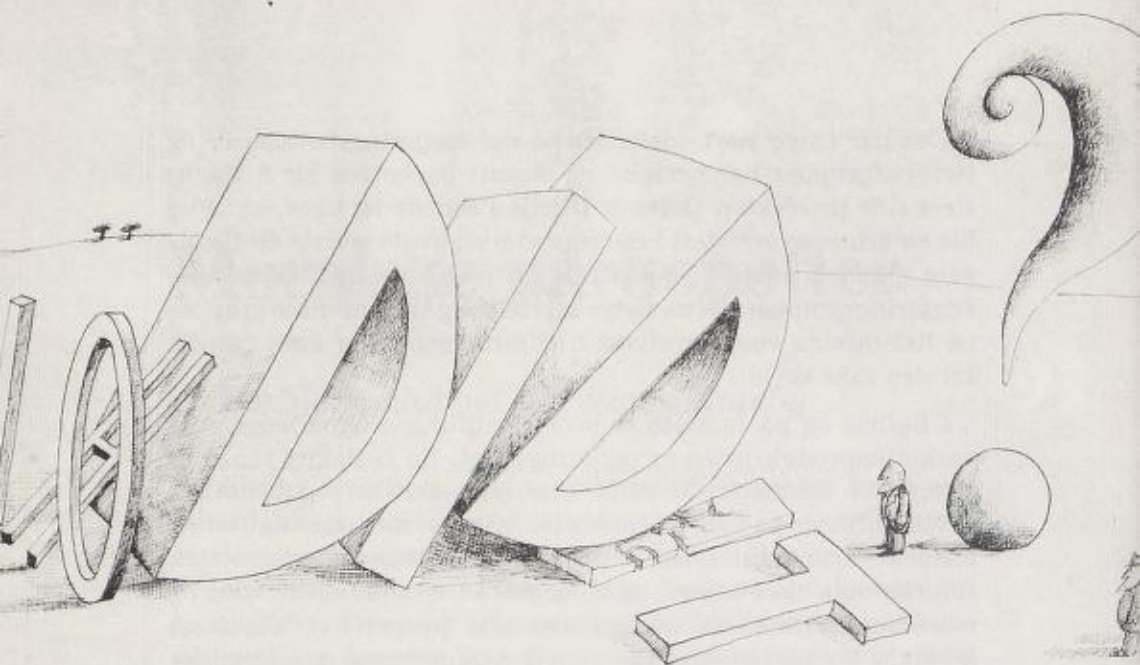
Høsten 1982 ble playboyen De Lorean tatt for storsalg av kokain for å redde sin livsdrøm – bilfabrikken hans i Belfast. Fabrikken gikk konkurs. 30 uskyldige firmaer forventes å gå samme veien, 350 underleverandører taper formuer. Trolig blir 4500 mennesker arbeidsløse etter De Loreans uheldige innsats i bil- og narkotikabransjen.

Det har lenge vært spekulert på om frigjøringsbevegelser og terroristgrupper har smuglet og omsatt narkotika for å finansiere sine prosjekter. Dette er tilfelle i Burma og Laos, og nylig ble en armener arrestert i Sverige som en av de største stoffselgere gjennom tidene. Han hadde gitt store beløp til armenske frigjøringsgrupper. Dette betyr selvfølgelig ikke at disse gruppene har direkte vært involvert i omsetningen, eller visst om det for den saks skyld.

I Bolivia og på Jamaica er problemstillingen annerledes, idet narkotikaproduksjonen er regjeringsstyrt. En beslektet tanke er fremmet i Danmark: Hvorfor skal bare skurker og banditter tjene millioner på salg av narkotika? Staten får bare utgiftene i form av kriminalitet, helse problemer, minsket produktivitet. Hvorfor kan ikke staten ta monopol på omsetning av hasj og marihuana? Danmark trenger sårt alle penger for ikke å gå konkurs. Folket røyker sikkert sin dop uansett, om de kjøper det på gata eller i statsbutikker.

De fleste vil vel vite med seg selv hva de mener er riktig i eksemplene overfor – selv om man kanskje kan lure litt. Men la oss konstruere to eksempler, som kanskje ikke bare er umulig virkelighet. Hva vil du mene om dette?

En etnisk minoritet i et land blir undertrykt. Et fryktelig terror-regime utsetter folkegruppen for vold, drap og grusomheter av alle slag. De er fratatt enhver økonomisk mulighet til å reise seg og gjøre motstand. Verden ellers toer sine hender og synes det er fælt at menneskerettighetene trampes på. Men mer enn ord blir det ikke. En utvei – kanskje den eneste folkegruppens ledere ser – er narkotikasalg for den gode saks skyld. Fra din trygge stol i Norge opplever du folkegruppens krav om frihet som riktig og rettferdig, men narkotikasalg som galt og umoralsk. Hvordan vil du så stille deg til en slik folkegruppe, som kjemper en rettferdig kamp med penger skaffet til veie ved salg av stoff som ødelegger dine egne unge? Hvis du ber dem slutte med stoffsalg, er kanskje alternativet fullstendig utryddelse. Hvem bærer mest skyld? Terrorregimet? Folkegruppen? Kanskje resten av verden som tillater undertrykkelsen å skje? Men om verden rundt har ansvar, så plager slik skyld sjelden samvittigheten så lenge av gangen. Hva skal man gjøre til verdens samvittighet eventuelt våkner av slummer?

La oss trekke problemstillingen nærmere oss selv: Hvis en fremmed makt hørtok Norge, drepte for fote, spredte lidelse og nød i landet. Hva ville du så mene om å finansiere vår frigjøringskamp ved å selge stoff i det angripende landet?

NÅR SANNHET VEKKER UMODENHET

Store deler av narkotikaimporten til Europa utføres av organiserte ligaer. Bakmennene er gjerne av annen etnisk opprinnelse enn nord-europeere. Vi er vant til bildet av den italienske og korsikanske mafia som foredler opium til heroin i sine laboratorier på Sicilia og i Marseilles-området. Disse folkene synes for øyeblikket å være trengt ut av markedet. Andre har overtatt. En kinesisk liga ble i begynnelsen av 70-årene kastet ut av Hong Kong, i dag driver de sin virksomhet i de uoversiktlige kinesiske miljøene i Holland. Men viktigst er kanskje en tyrisk liga som i dekke av å være fremmedarbeidere kan skjule seg i innvandrer miljøene i Vest-Europa. Det antas at «tyrker-ligaen» står for ca 85% av heroinomsetningen i Europa (politisjef Hans Holmer, Stockholm).

Dersom det stemmer at tyrkere er storsmulgere, oppstår et kinkig problem. Er det riktig av politiet å gå ut med informasjonen? I Vesten er det et åpent raseproblem, og latent er det enda sterkere. At noen få individer i etniske grupper er involvert i narkotikaomsetning, kan få enorme konsekvenser for alle de ærlige og skikkelige med samme etniske bakgrunn. På grunn av «tyrkerligaen» har allerede fem land i Europa innført visumplikt for tyrkere.

Informasjonen kan videre utnyttes av umodne mennesker og ekstreme politiske grupperinger til å rettferdiggjøre sitt fremmedhat. Innvandrersmulgere og -selgere kan være beviser noen trenger for å kunne si sine meninger og tanker høyt – det legitimerer psykologiske umodenhet.

Blant andre grupper i vårt samfunn vil det bare å antyde at fremmedarbeidere driver narkotikahandel, vekke en storm av protest. Noe av tidens tanker er jo å være på de svakes side. Og det er bra. Men de fleste av oss får gjerne problemer hvis det viser seg at de man er på parti med, også er skurker. Mennesker man assosierer seg med for den gode saks skyld, skal helst være rene og hvite og uskyldige. Man har følgelig behov for å benekte eller fortie mer eller mindre av det negative. Men det kan vel ikke i det lange løp være riktig å skyve realitetene til side. Narkotikaproblemet må tas alvorlig, dersom det skal bekjempes.

Man kan selvfølgelig ønske at de «onde tyrkere» skal slutte frivillig med salget, men det er lite sannsynlig. Fristelsene er store for den slags folk – landet ligger gunstig til, opium gror villig osv. Solidaritet med sine landsmenn er sikkert ikke heller å forvente. Samfølelse er sjelden en utviklet egenskap i kriminelle miljøer hvor store pengebeløp står på spill, minst av alt kanskje i narkotikamiljøer. Men hva skal man så gjøre?

Innføring av visumplikt innskrenker tyrkernes rettigheter i Europa, og vil sikkert bli sett på som urimelig forfølgning av en hel folkegruppe på grunn av noen få brodne kar. Men man må være klar over at disse miljøene ofte er vanskelig gjennomtrengelige for politiet, på grunn av språkbarrierer, indre lojaliteter, annerledes tankegang osv. Dette fører til at man griper til tiltak som rammer uskyldig og skyldig likt. Dette er et rettsprinsipp de fleste vil reagere mot. Er det f.eks. rimelig at alle elever ved en skole skal nektes å holde elevkvelder fordi det

finnes en eller to skjulte pøbler som alltid ødelegger servantene på do?

Men man kan jo også spørre seg om ikke flere fremmedarbeidere kan bli fristet til å delta i narkotikahandel, etter som arbeidsledigheten i Europa tiltar – også blant innvandrere. Man kan videre ha i tankene at flere samfunn i Midt-Østen og i Asia ikke ser på narkotikabruk like restriktivt og alvorlig som oss. Ofte vil de isteden ha totalfordømmende holdning til alkohol.

ER HAN ET OFFER ELLER EN SKURK?

Ser man på de narkomanes oppførsel, er det nok som kan vekke godtfolks harme. Forargelsen kan resultere i Stutum-meninger som: Send den til Svalbard! Et slikt krav om nærmest fascistiske løsninger er ikke helt uforståelig hvis leiligheten din fem ganger i løpet av siste året er rundstjålet av narkomane. Man faller tilbake på det primitive i seg selv, og ønsker lettvinnt godhet. Men samtidig har mange av de verst rammede narkomane ungdommene en utrolig trist livsbane. Dette vekker medfølelse og forståelse. For å belyse problemet med synet på narkomane, vil vi først sitere fra Formo Berntsens bok: *Stoffmisbruk – myter og virkelighet* (Oslo 1981). Han beskriver noen skjebner fra bunnen i narkotikaverdenen. Ronny er en av dem, hans bakgrunn skal ikke være helt ulik mange andres.

«Ronny ble født i 1958 i en av Oslos østlige bydeler. De første tre årene av sitt liv bodde han hjemme hos moren og faren. Da disse ble skilt, gikk moren til barnevernskontoret og bad dem plassere gutten i barnehjem en periode, inntil hun fikk ordnet seg. Det var delte meninger om hvorvidt moren var i stand til å ta seg av gutten. Faren var helt ute av bildet. Gutten forble i barnehjem i mange år, og til tross for at moren raskt viste liten interesse for ham, ble han ikke plassert i forsterhjem.

Etter noen år flyttes Ronny hjem til moren som i mellomtiden er blitt gift på ny. Han får tiltagende problemer på skolen og blir ikke godtatt av sine jevnaldrende. Det blir raskt problemer hjemme. Han avvises av stefaren, og moren er kald og likegyldig overfor ham. Han plasseres i barnepsykiatrisk behandlingshjem

og er vekselvis her og hjemme en periode. Fra han er 11 – 12 år observeres han av Uteseksjonen i sniffemiljøene på Grønland, Vaterland og Østbane-området. Det virker som om han lever det meste av livet sitt på gaten. Vi får etter hvert en del kontakt med ham. Han er tilsynelatende åpen og grei, men vi finner raskt ut at han er dypt ulykkelig og ensom bak den litt kjekke fasaden. Han bor nå noe hjemme, mye ute, og noe hos en bestemor. Etter hvert blir han innkvartert i hospits. Sniffingen tiltar, og snart begynner han å bruke andre stoffer. Etter en rekke søknader om innleggelse i institusjon blir han innlagt i ungdomshjem hvor han greier å fullføre grunnskolen.»

2000 år gammelt kinesisk skrift

TAO TE CHING

Dette skriftet, over 2000 år gammelt, av vismannen Laotse, er enestående i Kinas kulturtradisjon. Dypt, gåtefullt og poetisk taler Tao Te Ching til oss på tvers av avstanden i tid og rom.

Forord av Henry Henne.

Til norsk ved Karl Ludvig Reichelt.

Kr. 68,-

GYLDENDAL
Bokhandelen har boken

109

Ronnys videre liv er minst like tragisk – etter en tid blir han funnet død. Overdose.

Et nærliggende spørsmål er nå: Er han et offer for foreldrenes ubehjelpelighet eller mangel på ansvar, sammentreff av venner, omstendigheter og samfunnsforhold? Eller er han dypest sett ansvarlig for det han har gjort til sitt liv? Om man helst vil svare at han er et offer: Hvordan skal så samfunnet forholde seg og reagere overfor ham?

Først noen tall og opplysninger. Hvis Ronny har en adferd felles med de fleste langtkomne narkomane, er det følgende å si om hans aktiviteter på det kriminelle plan:

I politiets register over misbrukere er det i dag registrert ca 10 000 personer. Av disse er ca 3 000 langtkomne misbrukere som trenger stoff for ca 2 000 kroner pr. dag i de mest intense periodene. Dette tilsvarer et årlig forbruk på flere hundre tusen kroner. Det er selvfølgelig ingen av disse som tjener slike beløp ad naturlig vei. Pengene skaffes på tre vis.: Prostitusjon, tyveri og innbrudd, salg av narkotika.

Prostitusjon innebærer et personlig nederlag – både for deprostituerte selv og kundene. Tapere inngår symbioser som opprettholder uheldige tilstander langt ut over de konkrete samleier. Fenomenet har forgreninger inn i kriminalitet, sosial elendighet, ensomhet, kjønnsfascisme og økonomi. Sikkert er det at en narkoman ungdom, ofte et barn, fornedrer seg utallige ganger for å skaffe penger til stoff.

Skal en narkoman tjene 2000 kroner på å stjele, må han stjele for 5–6000 kroner, siden helerprisen ligger vesentlig under butikkpris. Dette skulle i såfall bety at en narkoman som finansierer sitt forbruk gjennom vinningsforbrytelser, må stjele verdier av størrelsesorden en million kroner pr. år. Stjeler de fra private hjem, skal de være innom en del i løpet av året. Det er opplagt en mulighet for at de vil komme til deg.

Selv om narkomane i stadig økende grad står bak vinningsforbrytelser, sier det seg selv at det er vanskelig å opprettholde det nødvendige aktivitetsnivået på tyveri daglig. Derfor er det naturlig at mange prostituerer seg og at de involverer seg i salg av narkotika, fortjenesten er bra. Rus skaper med andre ord et miljø som i sin egen dynamikk er ekspanderende. Misbrukere forsørger sin egen livsstil ved å få andre inn i den. Men siden alle ikke kan drive med salg, noen må også kjøpe, er det trolig en

begrenset gruppe narkomane som driver selg på profesjonell basis, mens mange kanskje selger i perioder.

Undersøkelser utført av Dr. philos. Kåre Bødahl, bekrefter at de narkomane selv er selgere. De aller fleste som i Norge blir dømt etter proff-paragrafen, bruker narkotika. Omtrent halvparten er tidligere straffet etter legemiddelparagrafen for misbruk. Dette slår sprekker i myten om den styrtrike narkohaien i Holmenkollåsen, som i mercedes og luksusvillaer nyter livet i rusfritt miljø. Hvem som er bakmennene langt, langt bak, er en annen sak. Men de som faktisk til daglig sprer elendigheten, er som regel selv i uføre. Dette skaper følelsmessig forvirring. Mange vil mene at noe av det mest umoralske man kan bedrive, er å selge stoff som ødelegger ungdom. Det er lett å se på en fjern kynisk narkohai i overklassen som en djevel, verre er det å ha samme syn på de narkomane selv.

Dilemmet for et demokratisk rettsvesen er i hvilken grad man skal drive straffeforfølgning av kriminelle for deres kriminalitets skyld, eller om man mer skal betrakte dem som en tapergruppe som trenger terapi, støtte og forståelse. En del av narkotikadebatten i Norge beveger seg i dette spenningsfelt. I et samfunn uten politistatsmetoder kan man vanskelig se en enkel løsning. Det finnes neppe lettvint godhet.

PER SLAASTUEN

Håndbok mot narkotika

«Skrevet for å kunne
brukes av dem som ønsker å
bekjempe narkotika i sitt nærmiljø»

Kr. 119,-. CAPPELEN

Halvor Eifring i Morgenbladet

Skribenter i dette nummer:

Torbjørn Hobbøl. F. 1951. Cand. philol. med fagene norsk, historie og religionshistorie. Lektor ved Foss videregående skole i Oslo.

Kari Høydahl. F. 1957. Stud. psychol.

Allan Rubin. F. 1935. Arkitekt. Har skrevet boken «Inget är som drogen» (Uddevalla 1982).

Per Slaastuen. F. 1952. Psykolog. Redaksjonssekretær i RNS-tidsskriftet MOT. Har skrevet boken «Håndbok mot narkotika» (Oslo 1982).

Wiggo Smeby. F. 1949. Arbeider i Veritas.

Tord Østberg. F. 1961. Cand. mag. med fagene sosiologi, psykologi og idéhistorie, nå stud. med.

Kjøp ACEM kunstmapper

Bilder av:

Håkon Bleken, Gunnar Dietrichson, Ludvig Eikaas, Dag Hol, Jens Johannessen, Terje Moe, Zdenka Rusova, Jon Spilde, Jon Ove Steihaug, Ove Stokstad, Reidun Tordhol, Kåre Tveter.

Salg av Acem kunstmapper er en viktig del av finansieringen av Acem skole og kultursenter. Tolv kunstnere – som gjennom sitt arbeid selv vet hva det koster å være nyskapende – har alle bidratt på idealistisk basis. Resultatet er fire ulike kunstmapper med vakker og utfordrende grafikk. Hver mappe inneholder fem grafiske blad. Tresnitt – litografi – koldnål – silketrykk. Motivene er varierte – landskap, halvabstrakt og non-figurativt.

Fire ulike mapper for salg. Fem grafiske blad i hver. Mappene er satt sammen slik:

Mappe A: Håkon Bleken, Dag Hol, Zdenka Rusova, Ove Stokstad, Reidun Tordhol.

Mappe B: Gunnar Dietrichson, Ludvig Eikaas, Terje Moe, Jon Spilde, Kåre Tveter.

Mappe C: Ludvig Eikaas, Dag Hol, Zdenka Rusova, Ove Stokstad, Kåre Tveter.

Mappe D: Håkon Bleken, Jens Johannessen, Terje Moe, Jon Ove Steihaug, Reidun Tordhol.

Signerte og nummererte trykk. Begrenset opplag. Pris kr. 2900,- pr. mappe (pluss 3% kunstneravgift).

Brosjyre med presentasjon av kunstnerne og deres arbeider fås ved henvendelse til Acem, tlf. 02/20 29 59, som også tar imot bestilling av mappene.

Se Eikaas tegning på neste side.

Kunstneren Ludvig Eikaas med sitt bidrag til Acem Kunstmapper: «Den siste hest», et litografi. Ludvig Eikaas er professor og rektor ved Kunstakademiet siden 1970.

10/300 "Den siste hest"

Gavekort

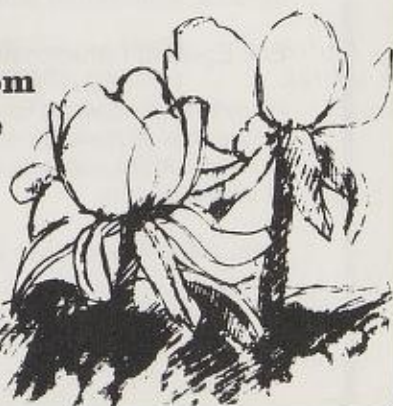
årsabonnement på tidsskriftet

DYADE

Til: _____

Med hilsen fra: _____

**Velkommen som
leser av Dyade**

*Hvorfor ikke gi en venn et
gaveabonnement på Dyade?*

Klipp ut kortet til venstre og g
det til mottageren. Slippen un
der sender du til Dyade.

Jeg bestiller DYADE for 1983 som
GAVEABONNEMENT

Til:

Adr.:

Postnr./sted;

Fra:

Adr.:

Postnr./sted:

Årsabonnement kr. 85,-.

Send ikke penger nå. Innbetalingskort
blir sendt senere.

BREV

Kan sendes
ufrankert
i Norden.
Adressaten
vil betale
portoene

Svarsending

Avtale nr. 129000167 OMB

DYADE

ST. OLAVSPASS

N-OSLO 1 - NORGE

Sagt om Dyade:

«I tidsskriftet Dyade merkes en ekte trang til å erkjenne tidens problemer, i motsetning til mange andre fora hvor «debatten» kan omfatte skjult maktkamp, forfengelig utstilling av lærddhet, selvsentrert tankeliv på tomgang.»

Erik Egeland i Aftenposten.

«Dyade er et tidsskrift for dem som har interesser ut over det almene og som setter pris på at et tidsskrift i seg selv kan være et stykke kultur.»

Sven Aage Rasmussen i St. Olav.

Jeg bestiller:

- Abonnement på Dyade
6 nr. pr. år kr. 85,-.
- Bok om Acem-meditasjon
'Stillhetens psykologi' kr. 60,-.
- Boken 'Bedre hverdag' kr. 45,-.

Bestilling av følgende temanumre à kr. 15,-:

- Sigrld Undset vurdert i utlandet kr. 20,-
- Myter – fortid eller samtid? kr. 20,-
- Forfalsker vi virkeligheten?
- Sterke opplevelser
- Teater eller vernehjem kr. 25,-
- Med John Lennon i tankene kr. 25,-
- Kritikk av Vestens frihetsidealer
- Kirken i utakt med moderne psykologi
- Narkorus og sjalesjokk

- Kunst – pynt eller ubehag
- Barmhjertighetsdrap – etisk forsvarlig?
- Bob Dylan – inn og ut av lykken kr. 25,-
- Isaac B. Singer og øst-jødene
- Amnesty International
- Dikt og noveller
- Levende viten
- Reiseopplevelser
- Vitenskapens grener
- Kontemplative oaser
- Møte med sjøormen
- Barn og bøker
- Samisk kultur og historie

Navn:

Vei/Gate:

Poststed:

Har du lest disse temanummerer av Dyade?

MISTER VI FRIHETEN?

Analyse av vestlige frihetsidealer.

1/1976.

ISAAC SINGER

Nobelprisvinnerens bakgrunn, liv og diktning.

2/1979

BOB DYLAN:

Inn og ut av lykken.

5/1979

KUNST

– pynt eller ubehag?

1/1980

KIRKEN

– er den i utakt med moderne psykologi?

3/1980

NARKORUS OG SJELESJOKK

5/1980

JOHN LENNON

– i tankene.

1–2/1981

TEATER

– eller vernehjem?

3/1981

STERKE OPPLEVELSER

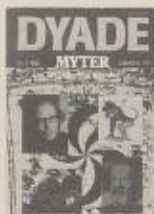
– frelse eller fengsel.

5/1981

FORFALSKER VI VIRKELIGHETEN?

6/1981

MYTER

– fortid eller samtid?

1/1982

SIGRID UNSET

vurdert i utlandet.
2/1982

Opplysninger, bestilling av enkeltnumre og abonnement også i tlf. 02-20 29 59

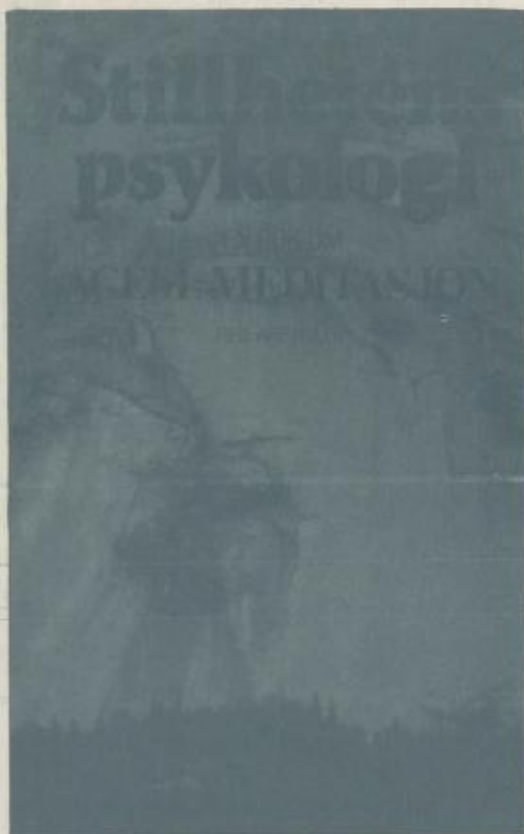
UNIVERSITETSBIBLIOTEKET I OSLO
AVDELING NOTA
DRAMMENSVEIEN 42
OSLO 2

82

+29660

DYADE

Postboks 6721
St. Olavs plass
OSLO 1

**NÅ
20.000**

Stillhetens psykologi tar for seg Acem-meditasjonens virkningsmekanismer og resultater ved regelmessig praktisering.

Et kapittel ser på meditasjonens plass i vår kultur.

Boken er skrevet av erfarne kursledere i Acem. Hittil er den solgt i over 16 000 eksemplarer etter at den kom første gang i 1976. Nå foreligger den i ny, omarbeidet utgave.

Stillhetens psykologi er oversatt til svensk og dansk. Om den svenske utgaven skriver en anmelder i Aftonbladet at det «är en saklig, troverdigt skriven bok som genast ger en lust att börja meditera».

Boken kan bestilles ved å sende inn slippen på s. 48 eller ved henvendelse til Dyade Forlag, postboks 6721, St. Olavs plass, Oslo 1 eller telf. 02-20 29 59.

Stillhetens psykologi

4. rev. utgave
Red. Are Holen
Dyade forlag.

DYADDE MF. 4-5-1982 NABKODERBATI EN-10EOLGISK SLAAGMAFRK